

GEOGRAFIA

zeszyt ćwiczeń

6

szkoła podstawowa

W zeszycie ćwiczeń wykorzystano materiały z publikacji *Bliżej geografii. Zeszyt ćwiczeń. Część 1*, Wydanie VI (2016) i *Bliżej geografii. Zeszyt ćwiczeń. Część 3*, Wydanie VII (2018), autorstwa **Marioli Borzyńskiej, Małgorzaty Smorędy i Izabeli Szewczyk**, zmodyfikowane i uzupełnione przez **Wiesława Srokosza i Mariana Kupczyka**

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 2019

Wydanie VI (2024)

ISBN 978-83-02-22401-0 (zeszyt ćwiczeń w wersji elektronicznej – flipbook)

ISBN 978-83-02-18156-6 (zeszyt ćwiczeń w wersji papierowej)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Marek Szokalski** (redaktor cyklu, redaktor merytoryczny)

Redakcja językowa: **Agnieszka Czerepowicka, Anna Właźnik**

Redakcja techniczna: **Agnieszka Przysańska**

Projekt okładki: **Ewa Pawińska, Hanna Michalska-Baran**

Projekt graficzny i opracowanie graficzne: **Ewa Pawińska**

Fotoedycja: **Natalia Marszałek**

Skład i łamanie: **Studio DeTePe, Paweł Rusiniak**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna

00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

KRS: 0000595068

Infolinia: 801 220 555

www.wsip.pl

Druk i oprawa: ArtDruk Zakład Poligraficzny Andrzej Łuniewski

Publikacja, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

Szanujmy cudzą własność i prawo.
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

Spis treści

Dział 1. Kształt i ruchy Ziemi

1. Kształt Ziemi. Siatka geograficzna i kartograficzna	4
2. Długość geograficzna	6
3. Szerokość geograficzna	8
4. Określanie położenia w praktyce ...	10
5. Ziemia we Wszechświecie	13
6. Ruch obrotowy Ziemi	15
7. Czas na Ziemi	17
8. Ruch obiegowy Ziemi	20
9. Strefy oświetlenia Ziemi	23
10. Podsumowanie działu	27

Dział 2. Geografia Europy

11. Europa na mapie fizycznej	30
12. Europa na mapie politycznej	33
13. Unia Europejska	35
14. Trochę geologii – Islandia	37
15. Klimaty Europy	41
16. Ludzie w Europie	45
17. Londyn i Paryż – wielkie miasta Europy	50

18. Różne oblicza rolnictwa – Dania i Węgry	54
19. Produkcja energii w Europie	56
20. Nowoczesna gospodarka – Francja	58
21. Europa Południowa – turystyczny raj	61
22. Podsumowanie działu	65

Dział 3. Sąsiedzi Polski

23. Niemcy – przemiany przemysłu	70
24. Walory turystyczne Litwy i Białorusi	73
25. Atrakcje turystyczne Czech i Słowacji	75
26. Ukraina w czasach przemian	79
27. Rosja – od Bałtyku po Ocean Spokojny	82
28. Wzajemne relacje Polski i jej sąsiadów	87
29. Podsumowanie działu	91
Źródła ilustracji i fotografii	96

1 Kształt Ziemi. Siatka geograficzna i kartograficzna

1. Uzupełnij tabelę. Wpisz podane określenia w odpowiednie miejsca, tak aby poprawnie przedstawić poglądy dotyczące kształtu Ziemi.

- XVII/XVIII w. • Isaac Newton • Pitagoras • doskonały kształt Ziemi jako dzieło bogów • VI w. p.n.e. • ziemia spłaszczona na biegunach

Kształt Ziemi	Cechy kształtu	Twórca poglądu	Czas
kula			
elipsoida			

2. Podkreśl w każdej parze wyróżnionych elementów informację prawdziwą.

- I. Dowody na kulistość Ziemi pierwszy zebrał **Arystoteles** / **Pitagoras**, który żył w **IV w. p.n.e.** / **IV w. n.e.**
- II. Pierwszym uczonym, który dokonał pomiarów Ziemi i obliczył jej obwód z dokładnością zbliżoną do współczesnych pomiarów, był **Tales** / **Eratostenes** w **III w. n.e.** / **III w. p.n.e.**
- III. Pierwszą wyprawą morską, podczas której opłynięto Ziemię, dowodził **Krzysztof Kolumb** / **Ferdynand Magellan** w **XIV w.** / **XVI w.**

3. Dokończ zdania. W każdym z nich zaznacz A lub B oraz 1 albo 2, aby wskazać właściwe informacje.

a)

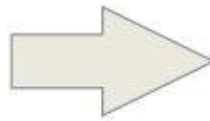
Do określenia kształtu Ziemi używa się terminu	A	elipsa,	który wywodzi się z języka greckiego, od słowa geo, czyli	1	Układ Słoneczny.
	B	geoida,		2	Ziemia.

b)

Z kształtu Ziemi wynika, że długość jej promienia	A	równikowego	jest większa od długości jej promienia	1	biegunowego.
	B	południkowego		2	równikowego.

4. Uzupełnij informacje znajdujące się obok ilustracji. Wpisz w odpowiednie miejsca terminy geograficzne wybrane z ramki.

- odwzorowanie kartograficzne • siatka geograficzna
- mapie • siatka kartograficzna • globusie

Układ południków i równoleżników

na _____

to _____

Układ południków i równoleżników

na _____

to _____

5. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. W siatce geograficznej południki i równoleżniki zawsze przecinają się pod kątem prostym. **P / F**
- II. W niektórych siatkach kartograficznych południki i równoleżniki przecinają się pod kątem prostym. **P / F**
- III. Każdą mapę charakteryzuje zniekształcenie przedstawionej powierzchni. **P / F**
- IV. Mapa, która powstała w odwzorowaniu wiernoodległościowym, pozwala na dokładne obliczenie odległości wzdłuż południków lub równoleżników. **P / F**

2 Długość geograficzna

1. Dokończ zdanie. Zaznacz A lub B, 1 albo 2 oraz C bądź D, aby wskazać właściwe informacje.

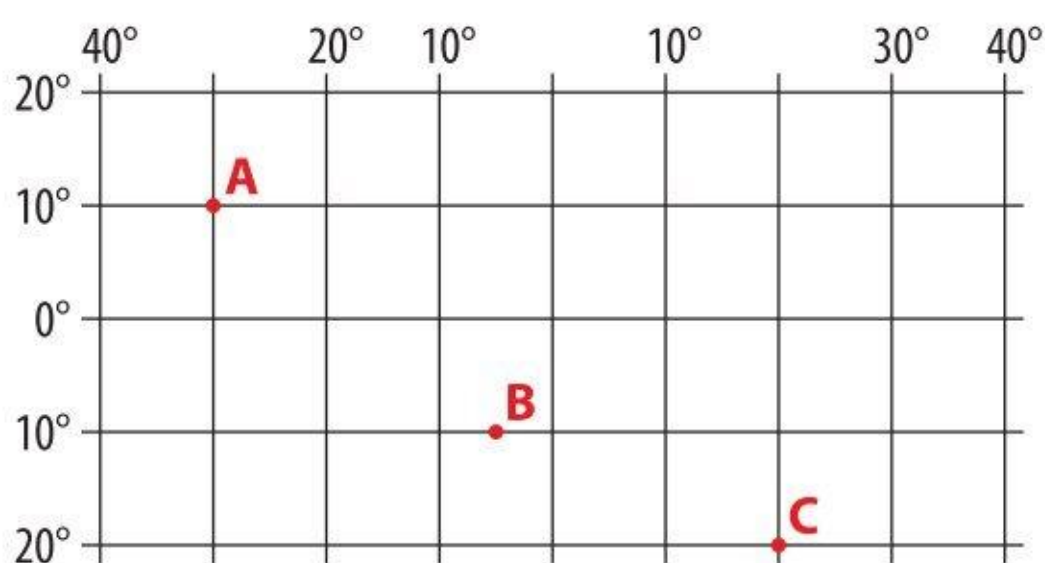
Za pomocą południków określamy

A	szerokość geograficzną,	która może być	1	wschodnia lub zachodnia	i przyjmuje wartości	C	od 0° do 90°.
B	długość geograficzną,		2	północna lub południowa		D	od 0° do 180°.

2. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Południków jest nieskończenie wiele. **P / F**
- II. Południki wyznaczają kierunek wschód–zachód. **P / F**
- III. Wszystkie południki zbiegają się na biegunach. **P / F**
- IV. Najdłuższy południk przebiega przez Greenwich. **P / F**
- V. Punkty leżące na tym samym południku mają tę samą długość geograficzną. **P / F**

3. Rysunek przedstawia siatkę południków i równoleżników.

- a) Wpisz wartości niepodpisanych południków.
- b) Zamaluj kolorem zielonym półkulę zachodnią, a kolorem żółtym – półkulę wschodnią.
- c) Odczytaj długość geograficzną punktów zaznaczonych na siatce.

A. _____ B. _____ C. _____

4. Skorzystaj z atlasu geograficznego i określ długość geograficzną następujących stolic.

Londyn _____

Waszyngton _____

Brasília _____

Canberra _____

Warszawa _____

5. Na fotografiach przedstawiono duże europejskie miasta leżące w przybliżeniu na tej samej szerokości geograficznej (między 40°N a 42°N). Na podstawie podanych długości geograficznych rozpoznaj miasta i podpisz zdjęcia.

Długość geograficzna: 2°11'E

Nazwa miasta: _____

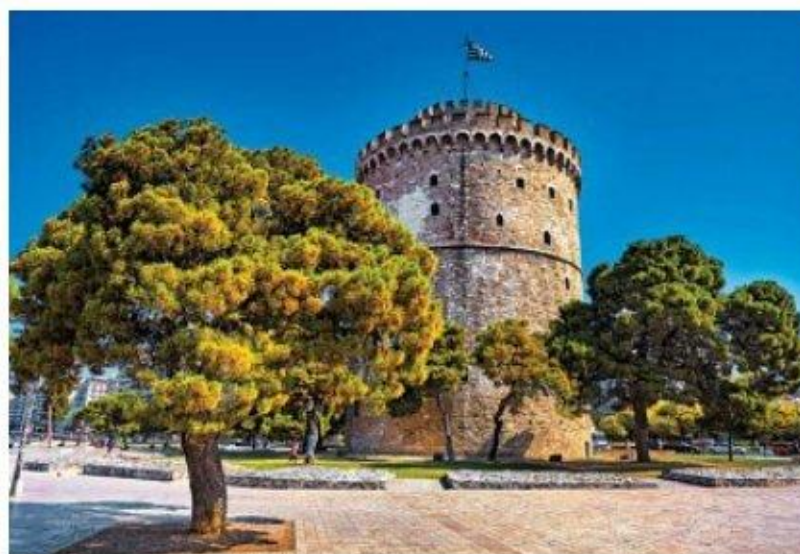
Długość geograficzna: 14°15'E

Nazwa miasta: _____

Długość geograficzna: 19°49'E

Nazwa miasta: _____

Długość geograficzna: 22°57'E

Nazwa miasta: _____

3 Szerokość geograficzna

1. Dokończ zdanie. Zaznacz A lub B oraz 1 albo 2, aby wskazać właściwe informacje.

Równik jest najdłuższym

A	południkiem	i dzieli kulę ziemską na dwie półkule:	1	wschodnią i zachodnią.
B	równoleżnikiem		2	północną i południową.

2. Zapisz poniższą szerokość geograficzną w postaci skróconej.

trzydzieści dwa stopnie i czterdzieści pięć minut szerokości geograficznej południowej

Zapis skrócony: _____

3. Uzupełnij tabelę. Wpisz wartości szerokości geograficznej wskazanych równoleżników.

Równoleżnik	Szerokość geograficzna
biegun północny	
równik	
biegun południowy	

4. Odpowiedz na pytania.

a) Przez które kontynenty przebiega równik?

b) Przez które kontynenty przebiega równoleżnik 60°N?

c) Przez które kontynenty przebiega równoleżnik 80°S?

5. Przylądek to niewielki fragment lądu wysunięty w morze. Skorzystaj z atlasu i określ szerokość geograficzną podanych przylądków.

Przylądek Północny (Europa) _____

Przylądek Igielny (Afryka) _____

przylądek Horn (Ameryka Południowa) _____

przylądek Jork (Australia) _____

przylądek Rozewie (Polska) _____

6. Na podstawie tekstu podręcznika wyjaśnij pochodzenie wymienionych określeń.

ryczące czterdziestki – _____

wyjące pięćdziesiątki – _____

bezludne sześćdziesiątki – _____

7. Na fotografiach przedstawiono dwa duże europejskie miasta leżące na południku 5°E. Na podstawie podanych szerokości geograficznych rozpoznaj miasta i podpisz zdjęcia.

Szerokość geograficzna: 45°46'N

Nazwa miasta: _____

Szerokość geograficzna: 52°22'N

Nazwa miasta: _____

4 Określanie położenia w praktyce

1. Uzupełnij zdania terminami z ramki.

• południkowa • południkami • równoleżnikowa • równoleżnikami

- I. Rozciągłość _____ jest mierzona w stopniach wzdłuż południka, między skrajnymi _____.
- II. Rozciągłość _____ jest mierzona w stopniach wzdłuż równoleżnika, między skrajnymi _____.

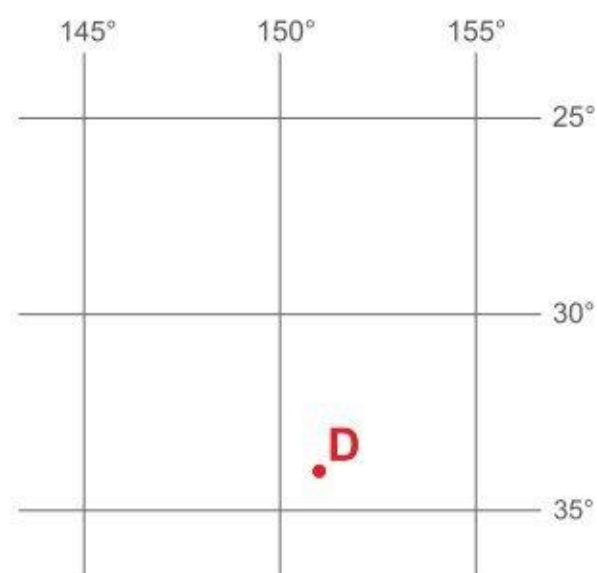
2. Skorzystaj z atlasu i uzupełnij tabelę. Wpisz, na których półkulach leży każdy z podanych krajów.

Kraj	Półkula (wpisz N lub S)	Półkula (wpisz W lub E)
Polska		
Argentyna		
Australia		
Meksyk		

3. Skorzystaj z zamieszczonego fragmentu siatki kartograficznej i zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Współrzędne geograficzne punktu D wynoszą

- ☐ A. 36°N; 151°W.
- ☐ B. 34°S; 151°E.
- ☐ C. 36°N; 149°W.
- ☐ D. 36°N; 151°E.

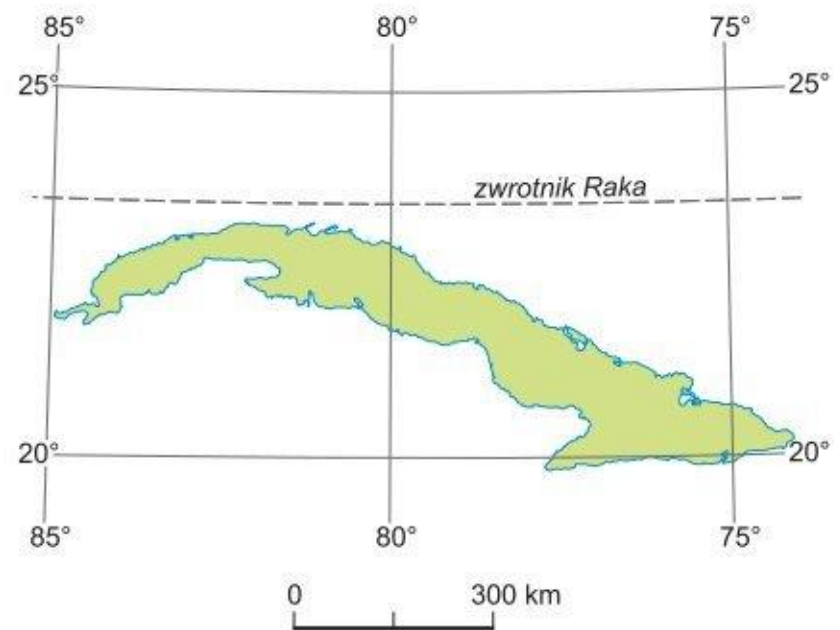
4. Odczytaj z dokładnością do 1° współrzędne geograficzne skrajnych punktów wysp przedstawionych na mapie i podaj w stopniach rozciągłość południkową oraz równoleżnikową każdej z tych wysp.

a)

Współrzędne geograficzne skrajnych punktów wyspy:

Rozciągłość południkowa wyspy wynosi

Rozciągłość równoleżnikowa wyspy wynosi

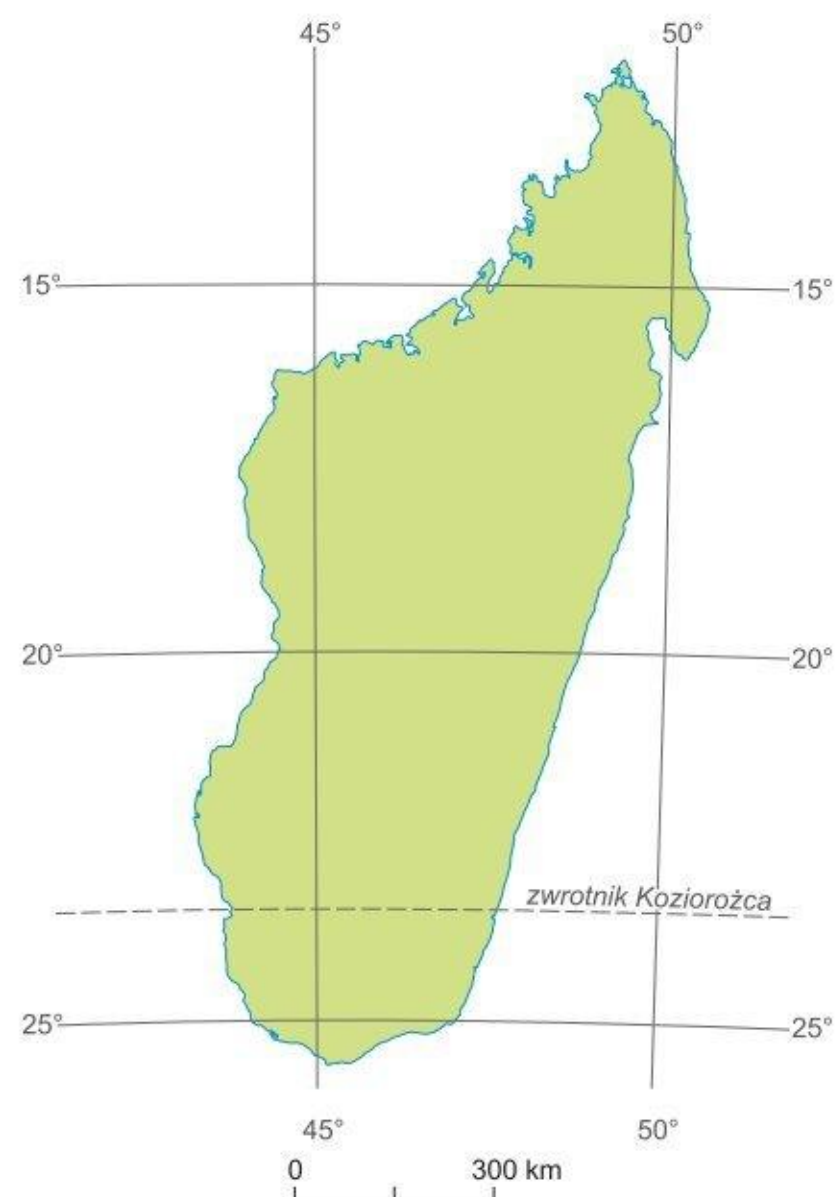

b)

Współrzędne geograficzne skrajnych punktów wyspy:

Rozciągłość południkowa wyspy wynosi

Rozciągłość równoleżnikowa wyspy wynosi

- Przylądek Biały 37°21'N; 9°44'E
- Przylądek Igielny 34°50'S; 20°00'E
- Przylądek Hafun 10°27'N; 51°25'E
- Przylądek Zielony 14°44'N; 17°31'W

Obliczenia:

Rozciągłość równoleżnikowa Afryki wynosi _____.

Obliczenia:

Odpowiedź: Rozciągłość południkowa Afryki odpowiada _____ km.

5 Ziemia we Wszechświecie

1. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Galaktyka, w której znajduje się Układ Słoneczny, nazywa się Droga Mleczna. **P / F**
- II. W teorii Mikołaja Kopernika Ziemia jest w centrum Wszechświata. **P / F**
- III. W teorii Ptolemeusza Ziemia jest w centrum Wszechświata. **P / F**
- IV. Układ Słoneczny powstał około 14 miliardów lat temu, w wyniku procesu nazywanego Wielkim Wybuchem. **P / F**

2. W każdym zdaniu wpisz właściwą nazwę ciała niebieskiego, wybraną z poniższej ramki.

• księżyc • gwiazda • kometa • planeta

- I. Ciało niebieskie świecące światłem słonecznym odbitym od swojej powierzchni to _____ lub _____.
- II. Ciało niebieskie świecące światłem wytwarzanym dzięki reakcjom termojądrowym zachodzącym w jego wnętrzu to _____.
- III. Ciało niebieskie, które jest naturalnym satelitą planety, to _____.
- IV. Ciało niebieskie znajdujące się w Układzie Słonecznym, składające się z głowy i warkocza, to _____.

3. Podane planety uporządkuj według ich odległości od Słońca. Zaczynij od planety położonej najbliżej niego. Wpisz nazwy planet obok odpowiednich numerów.

• Mars • Jowisz • Ziemia • Uran • Merkury • Saturn • Wenus • Neptun

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

4. W ramce podano nazwy obiektów wchodzących w skład Układu Słonecznego. Na podstawie różnych źródeł przyporządkuj te obiekty do podanych kategorii i wpisz nazwy w odpowiednie miejsca tabeli.

• Mars • Ceres • Ganimedes • Saturn • Pluton • Słońce • Tytan • Uran • Io • Ziemia • Saturn • Europa • Eris • Księżyc
--

Gwiazda	
Planeta typu ziemskiego	
Gazowy olbrzym	
Naturalny satelita planety	
Planeta karłowata	

5. Uzupełnij tabelę. Wpisz nazwy rozpoznanych planet.

Nazwa planety	Cechy charakterystyczne
	Skalna planeta z licznymi wulkanami, wśród których największy, mierzący 27 km, to Olympus Mons
	Należy do gazowych olbrzymów. Składa się głównie z wodoru i helu, a jej czas obiegu wokół Słońca trwa 165 lat
	Ogromna planeta, którą otaczają charakterystyczne pierścienie, możliwe do zobaczenia przez lunetę z Ziemi
	Planeta pokryta skorupą skalną i otoczona atmosferą, w której zawartość tlenu wynosi około 21%. Wokół niej porusza się jeden naturalny satelita

6. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Rok świetlny to

- ☐ A. jednostka długości równa odległości, którą przebywa światło w czasie jednego roku w próżni, z prędkością ok. 300 000 km/s.
- ☐ B. czas, po którego upływie światło emitowane przez gwiazdę widoczne jest na Ziemi.
- ☐ C. odległość Ziemi od najdalszej gwiazdy w Galaktyce.
- ☐ D. czas obiegu planet wokół Słońca.

6 Ruch obrotowy Ziemi

1. Zaznacz trzy cechy dotyczące ruchu obrotowego Ziemi.

- ☐ A. Ziemia wykonuje pełny obrót wokół własnej osi w ciągu 24 godzin.
- ☐ B. Ruch obrotowy odbywa się ze wschodu na zachód.
- ☐ C. Ziemia wykonuje pełny obrót wokół własnej osi w ciągu 365 dni.
- ☐ D. Ruch obrotowy odbywa się z zachodu na wschód.
- ☐ E. Prędkość kątowna punktów znajdujących się na powierzchni Ziemi jest stała.

2. Podkreśl w każdym zdaniu jedno z wyróżnionych określeń, tak aby informacja była prawdziwa.

- I. Następstwem ruchu obrotowego Ziemi jest występowanie **pór roku / dnia i nocy**.
- II. W wyniku ruchu obrotowego następuje spłaszczenie Ziemi **przy biegunach / przy równiku**.
- III. Pozorny ruch Słońca po niebie odbywa się **z zachodu na wschód / ze wschodu na zachód**.
- IV. Następstwem ruchu obrotowego Ziemi jest **siła Coriolisa / siła Foucaulta**.

3. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Słońce góruje, gdy

- ☐ A. w danym miejscu na Ziemi zegarki wskazują godzinę 12.00.
- ☐ B. w swej widomej wędrówce po sferze niebieskiej w ciągu doby osiągnie najwyższą wysokość nad horyzontem.
- ☐ C. w czasie lata w ciągu doby osiągnie najwyższą wysokość nad horyzontem.
- ☐ D. pojawia się nad horyzontem.

4. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Siła Coriolisa powoduje odchylenie od pierwotnego kierunku ruchu: na półkuli północnej w prawo, na południowej – w lewo. **P / F**
- II. Skutkiem siły Coriolisa jest zmiana na horyzoncie miejsc wschodu i zachodu Słońca. **P / F**
- III. Konsekwencją siły Coriolisa jest silniejsze podmywanie na naszej półkuli wschodnich brzegów rzek. **P / F**
- IV. Siła Coriolisa modyfikuje kierunki wiania wiatrów i płynięcia prądów morskich. **P / F**

5. Wpisz w luki, o ile stopni obróci się Ziemia wokół własnej osi po upływie podanego czasu.

A. 1 godz. _____ **B.** 6 godz. _____ **C.** 15 godz. _____ **D.** 24 godz. _____

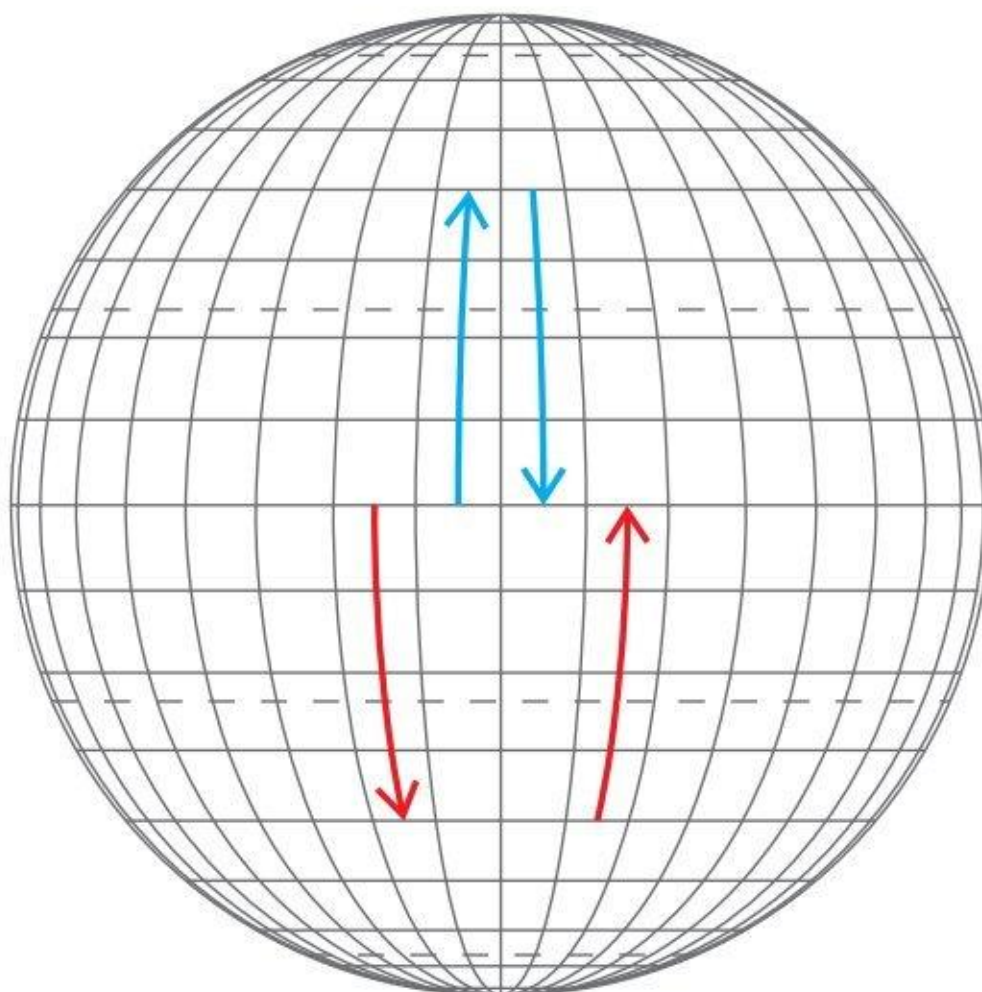
[illegible]

6. Wpisz w luki, ile czasu trwa obrót Ziemi wokół własnej osi o kąt o podanej wartości. Pamiętaj, że 1° to $60'$ (minut), a $1'$ to $60''$ (sekund).

A. $1^{\circ}1'$ **B.** $5^{\circ}30'$ **C.** $15^{\circ}10'$ **D.** 100°

[illegible]

7. Na rysunku zaznaczono cztery strzałki ilustrujące kierunek ruchu wiatrów. Narysuj, jak zmieni się ich bieg pod wpływem siły Coriolisa.

3. W Moskwie (56°N ; 38°E) jest godzina 10.00 czasu słonecznego. Jaką długość geograficzną mają miejsca, w których czas słoneczny jest późniejszy o 4 godziny 20 minut? Zaznacz poprawną odpowiedź.

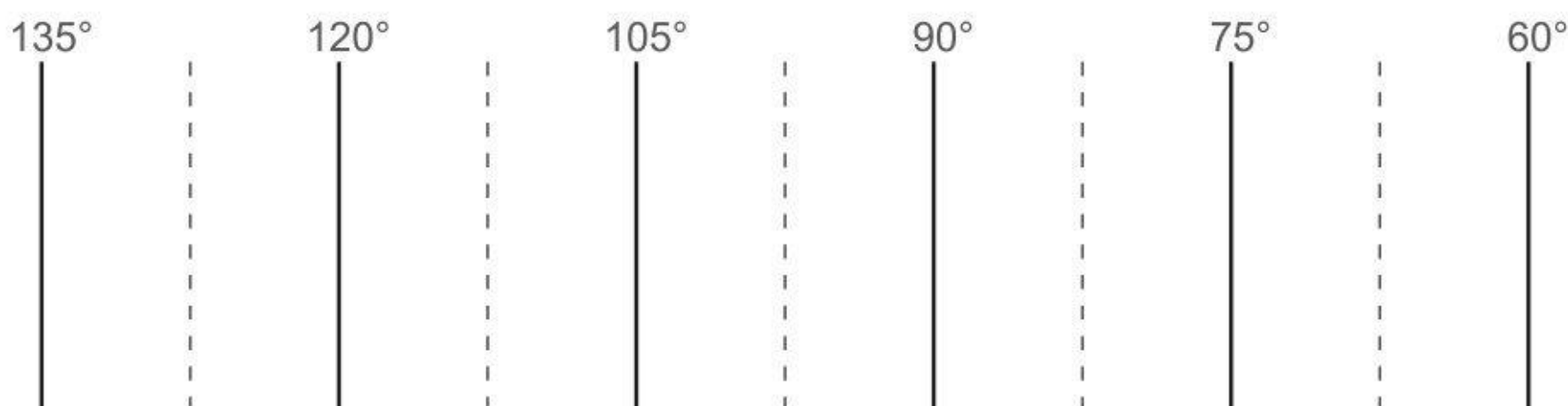
- ☐ A. 90°E ☐ B. 90°W ☐ C. 103°E ☐ D. 103°W

Obliczenia:																			

4. Podkreśl w każdym zdaniu jedno z wyróżnionych określeń, tak aby informacja była prawdziwa.

W Polsce oficjalnie obowiązuje czas **urzędowy** / **słoneczny**. W ostatnią niedzielę **marca** / **kwietnia** przyjmujemy czas letni, czyli mierzony według strefy południka 15° / 30° . Wówczas o godzinie 2.00 ustawiamy zegarki na godzinę **1.00** / **3.00**. W ostatnią niedzielę **września** / **października** przechodzimy na czas zimowy, czyli mierzony według strefy południka 15° / 30° . Tej nocy o godzinie 2.00 przestawiamy zegarki na godzinę **1.00** / **3.00**.

5. Na rysunku przedstawiono układ południków przechodzących przez środek wybranych stref czasowych (linie grube) oraz południków stanowiących ich granice (linie przerywane). Która godzina czasu strefowego jest w Los Angeles (118°W), jeśli w Nowym Jorku (74°W) jest godzina 2.15? Na podstawie rysunku i wykonanych obliczeń zaznacz poprawną odpowiedź.

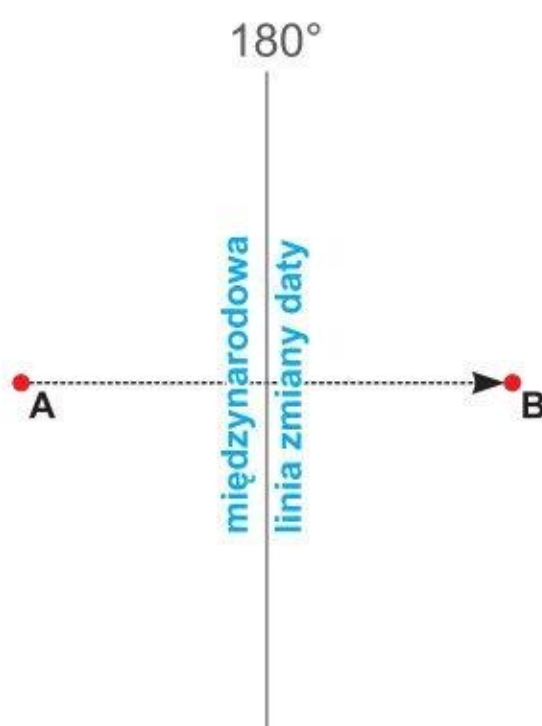

Obliczenia:

- ☐ A. 5.00 tego samego dnia.
☐ B. 5.35 tego samego dnia.
☐ C. 23.15 poprzedniego dnia.
☐ D. 22.45 poprzedniego dnia.

6. Podróżny jadący z miasta A do miasta B we wtorek 20 czerwca o północy przekracza z zachodu na wschód międzynarodową linię zmiany daty. Zaznacz, którą datą oraz nazwą dnia tygodnia powinien posługiwać się podróżny po przekroczeniu tej linii.

- ☐ A. niedziela, 18 czerwca
☐ B. środa, 21 czerwca
☐ C. wtorek, 20 czerwca
☐ D. czwartek, 22 czerwca

8 Ruch obiegowy Ziemi

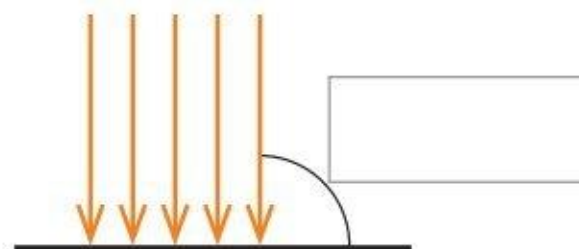
1. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Droga, po której Ziemia krąży wokół Słońca, ma kształt elipsy. **P / F**
- II. Czas pełnego obiegu Ziemi wokół Słońca trwa 365 dni 5 godzin 49 minut, czyli rok zwrotnikowy. **P / F**
- III. Czas trwania roku zwrotnikowego jest taki sam jak roku kalendarzowego. **P / F**
- IV. Oś ziemską jest nachylona do płaszczyzny orbity pod kątem $23^{\circ}26'$. **P / F**
- V. Nachylenie osi ziemskiej nie ma wpływu na różnice w ogrzaniu i oświetleniu powierzchni Ziemi w ciągu roku. **P / F**

2. Dokończ zdanie. Wpisz w luki właściwe informacje.

Obserwacje wskazują, że miejsce wschodu i zachodu Słońca na horyzoncie zmienia się w ciągu roku. Jest to konsekwencja _____ Ziemi wokół _____.

3. Pod jakim kątem padają promienie słoneczne na powierzchnię Ziemi w południe, gdy Słońce góruje w zenicie? Wpisz w oznaczone miejsce wartość kąta.

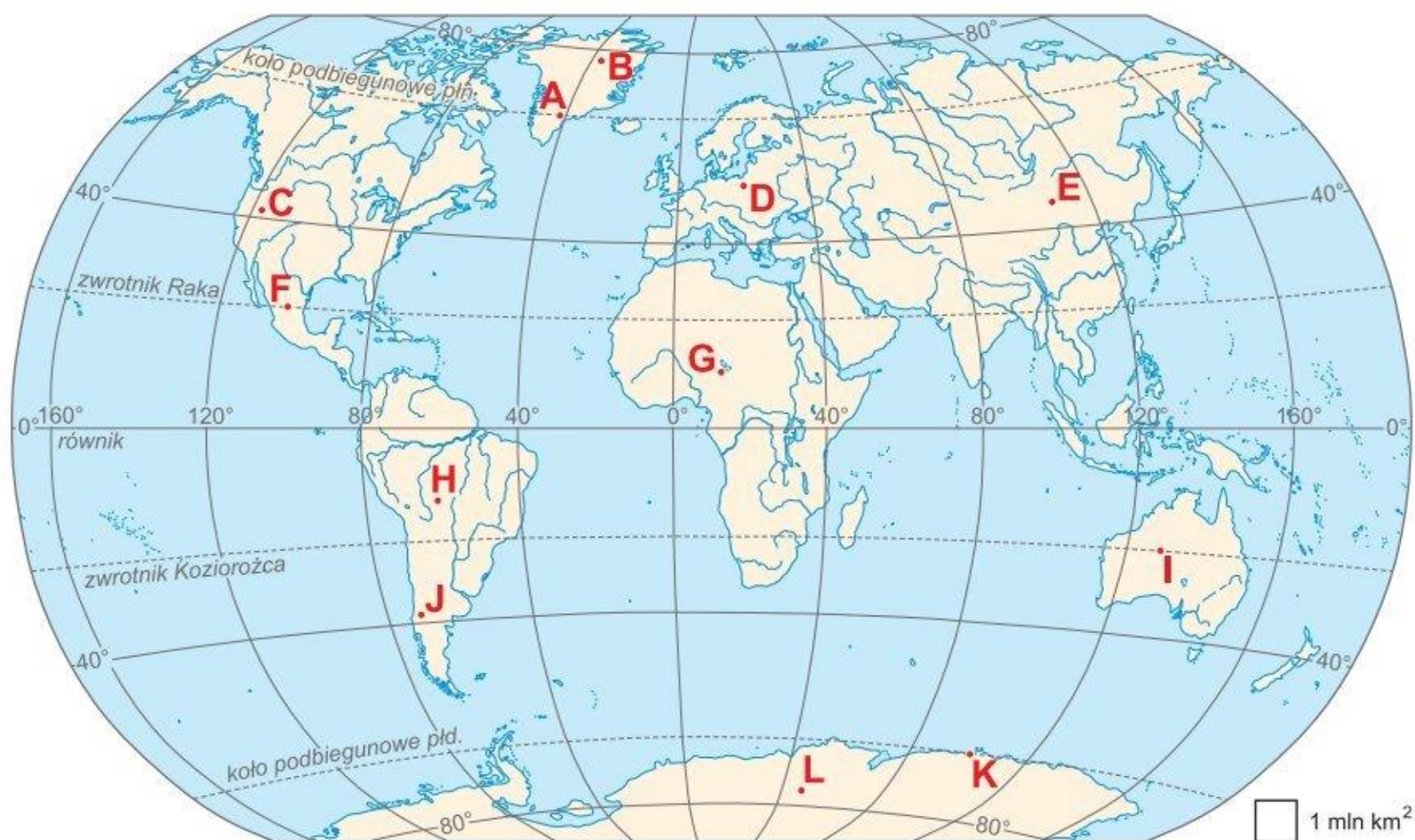

4. Uzupełnij zdania wyrażeniami z ramki, tak aby informacje dotyczące górowania Słońca były prawdziwe.

● $23^{\circ}26'N$ ● $23^{\circ}26'S$ ● 0° ● 21 marca ● 22 czerwca ● 23 września ● 22 grudnia

- I. Nad zwrotnikiem Koziorożca, którego szerokość geograficzna wynosi _____, Słońce góruje w zenicie w dniu _____.
- II. Nad równikiem, którego szerokość geograficzna wynosi _____, Słońce góruje w zenicie w dniach _____ i _____.
- III. Nad zwrotnikiem Raka, którego szerokość geograficzna wynosi _____, Słońce góruje w zenicie w dniu _____.

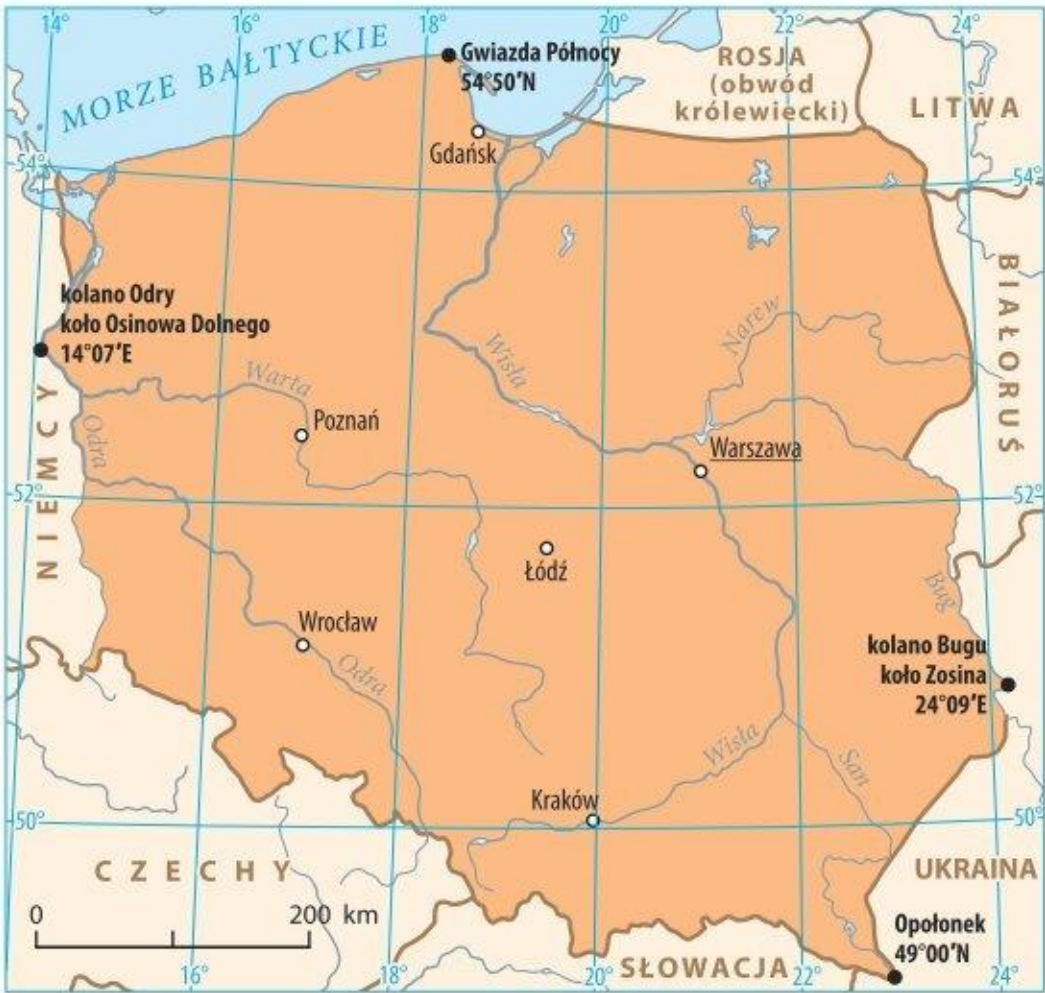
5. Wpisz w odpowiednie rubryki litery, którymi oznaczono na mapie punkty opisane w tabeli.

Opis	Punkty na mapie
Raz w roku Słońce góruje w zenicie	
Dwa razy w roku Słońce góruje w zenicie	
Słońce nigdy nie góruje w zenicie	
Dzień i noc przez cały rok trwają około 12 godzin	
21 marca i 23 września dzień i noc trwają po 12 godzin	
Dzień polarny i noc polarna trwają po 24 godziny	
Dzień polarny i noc polarna trwają dłużej niż 24 godziny	

6. Na mapie Polski oznaczono skrajne punkty terytorium kraju. Rysunki przedstawiają kąty padania promieni słonecznych podczas górowania w jednym z tych punktów w pierwszych dniach astronomicznych pór roku.

a) Uzupełnij opisy rysunków odpowiednimi informacjami podanymi w ramce.

- 41°00' ● 64°26' ● 17°33' ● 21 marca lub 23 września ● 22 grudnia ● 22 czerwca

Kąt padania promieni słonecznych			
Data			

b) Na podstawie poniższych wzorów określ nazwę skrajnego punktu, którego dotyczy tabela w poleceniu a, i uzupełnij zdanie.

Data	Wzór na szerokość geograficzną punktu
21 marca lub 23 września	90° – kąt padania promieni słonecznych
22 czerwca	90° – kąt padania promieni słonecznych + 23°26'
22 grudnia	90° – kąt padania promieni słonecznych – 23°26'

Punkt, w którym najwyższy kąt padania promieni słonecznych wynosi 64°26', to _____ o szerokości geograficznej _____° _____', _____.

9

Strefy oświetlenia Ziemi

1. Na rysunku przedstawiono oświetlenie Ziemi w pierwszym dniu jednej z astronomicznych pór roku. Na podstawie ilustracji oraz własnej wiedzy uzupełnij zdania, tak aby odpowiadały sytuacji przedstawionej na rysunku.

Rysunek przedstawia oświetlenie Ziemi w dniu _____.

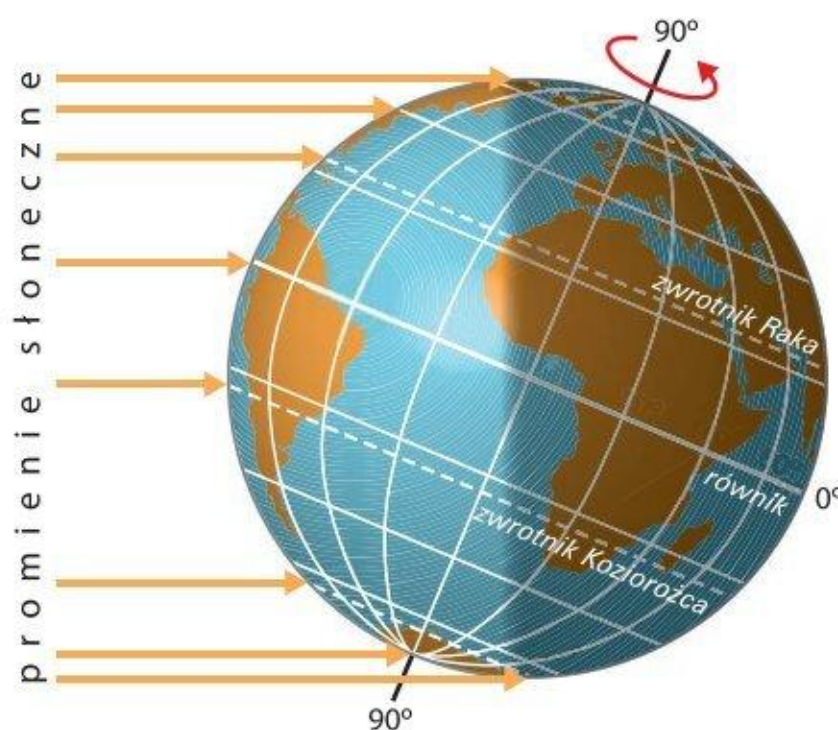
Słońce góruje w zenicie na _____.

Dzień polarny trwa na biegunie _____.

Noc polarna jest obserwowana na biegunie _____.

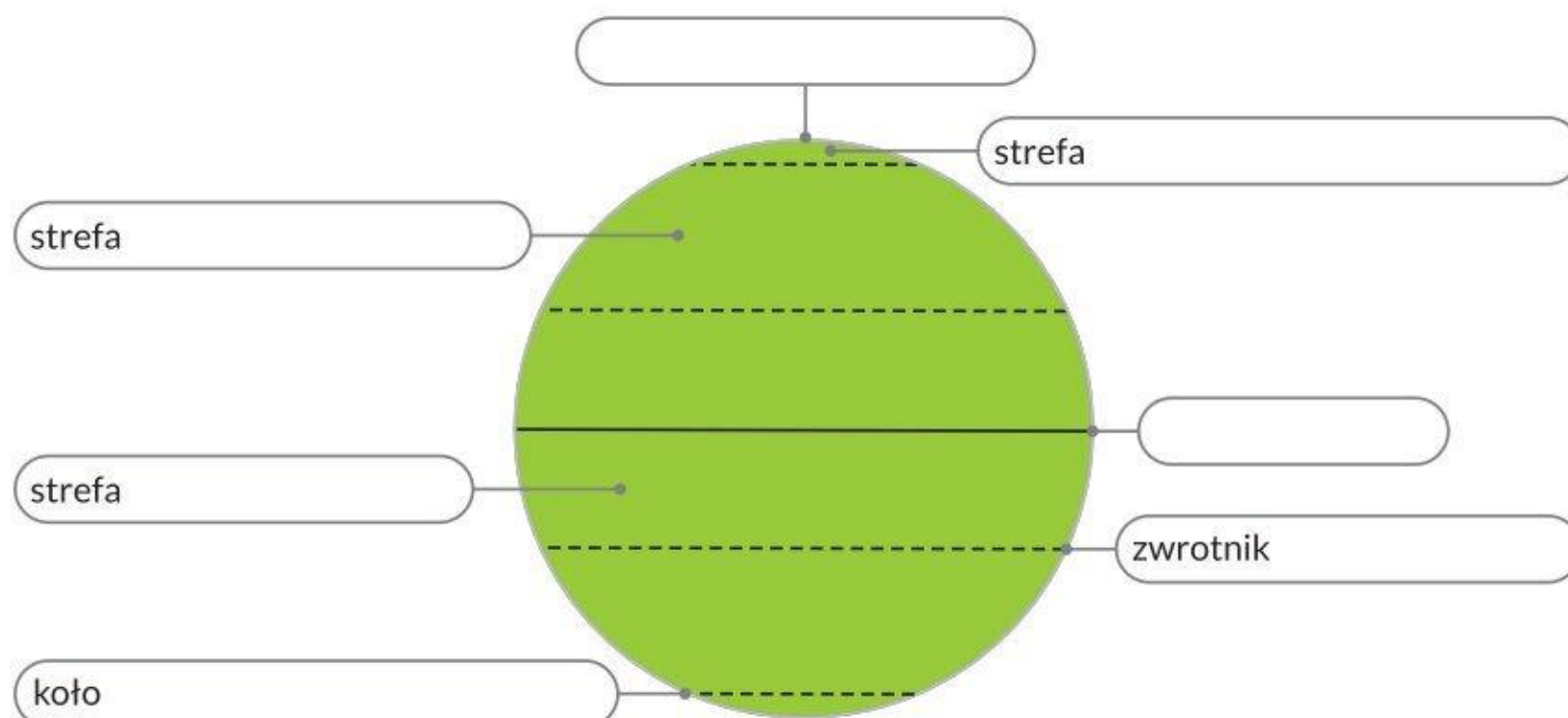
Dzień trwa dłużej niż 12 godzin na zwrotniku _____.

W strefie umiarkowanej na półkuli _____ dzień jest dłuższy niż noc.

2. Uzupełnij rysunek stref oświetlenia Ziemi odpowiednimi określeniami wybranymi z ramki.

- Koziorożca • równik • podbiegunowe południowe • biegun północny
- międzyzwrotnikowa • umiarkowana północna • podbiegunowa północna

3. Pod każdym z podanych opisów wpisz nazwę właściwej strefy oświetlenia Ziemi. Strefom przyporządkuj numery, którymi oznaczono wykonane w nich zdjęcia.

A. Przez cały rok do tej strefy dociera stosunkowo duża ilość promieniowania słonecznego. Z tego powodu temperatura powietrza nie zmienia się znacząco. Nie występują termiczne pory roku, a różnice w porach roku zaznaczają się w opadach.

strefa _____

zdjęcie nr _____

B. W tej strefie Słońce nigdy nie góruje w zenicie. Ilość promieniowania słonecznego zmienia się silnie wraz ze wzrostem szerokości geograficznej. Występują wyraźnie odróżniające się od siebie termiczne pory roku: wiosna, lato, jesień, zima.

strefa _____

zdjęcie nr _____

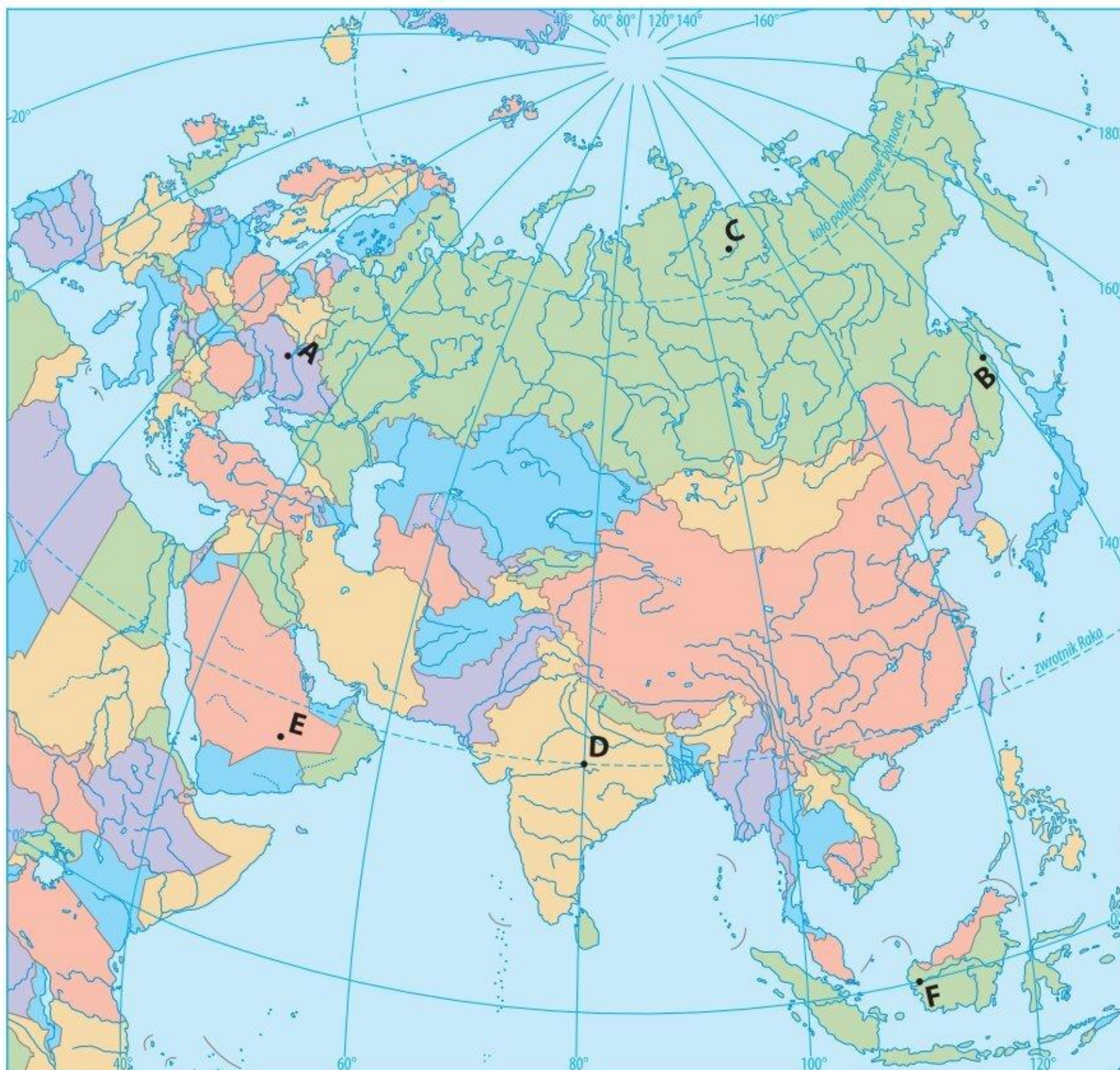
C. W tej strefie dni i noce mogą trwać dłużej niż dobę. Dociera tu niewielka ilość promieniowania słonecznego, a kąt padania promieni słonecznych jest bardzo mały.

strefa _____

zdjęcie nr _____

4. Skorzystaj z zamieszczonej mapy i oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Gdy pominie się różnice w zachmurzeniu, ilość energii słonecznej, jaką otrzymuje punkt A w ciągu roku, jest taka sama jak w punkcie B. **P / F**
- II. Punkt C leży w południowej strefie podbiegunowej oświetlenia Ziemi. **P / F**
- III. W punkcie E występują cztery pory roku: wiosna, lato, jesień, zima. **P / F**
- IV. W punkcie F nie występują termiczne pory roku. **P / F**
- V. Punkt D leży na granicy strefy umiarkowanej północnej i strefy międzyzwrotnikowej. **P / F**

5. Spośród wymienionych miast wskaż te, w których 25 czerwca trwa astronomiczne lato.

☐ A. Sydney (34°S)

☐ B. Pekin (40°N)

☐ C. Nowy Jork (41°N)

☐ D. Pretoria (26°S)

6. Na podstawie własnej wiedzy oraz fotografii z zadania 3. podaj po jednym argumencie, który potwierdza następujące sformułowania.

A. Ruch obiegowy Ziemi powodujący występowanie stref oświetlenia wpływa na zróżnicowanie elementów środowiska przyrodniczego – flory i fauny.

B. Ruch obiegowy Ziemi powodujący występowanie stref oświetlenia wpływa na zróżnicowanie działalności człowieka.

7. a) Na podstawie mapy z zadania 4 podaj dla każdej strefy przykłady co najmniej pięciu państw, których obszar jest w całości położony w tej strefie. W razie problemów przejdź do punktu b.

Strefa międzyzwrotnikowa	Strefa umiarkowana północna	Strefa podbiegunowa

7. b) Napisz, czy wykonanie zadania jest możliwe dla wszystkich stref. Odpowiedź krótko uzasadnij.

27

3. Zaznacz zdania, które zawierają prawdziwe informacje o Układzie Słonecznym.

- ☐ A. Każda planeta ma jeden księżyc.
- ☐ B. Gwiazda świeci własnym światłem.
- ☐ C. Planety świecą światłem słonecznym odbitym od swojej powierzchni.
- ☐ D. Ziemia jest czwartą w kolejności, gdy liczymy od Słońca, planetą Układu Słonecznego.

4. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Twórcą teorii heliocentrycznego modelu budowy Wszechświata był

☐ A. Pitagoras.	☐ C. Mikołaj Kopernik.
☐ B. Eratostenes.	☐ D. Arystoteles.

5. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Przy założeniu, że Ziemia ma kształt geoidy, różnica pomiędzy równikowym a biegunowym promieniem ziemskim wynosi w przybliżeniu

☐ A. 21 km.	☐ C. 2000 km.
☐ B. 210 km.	☐ D. 0 km.

6. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Różnica długości geograficznej pomiędzy miastami A i B wynosi $35^{\circ}30'$. Różnica czasu słonecznego między tymi miastami wynosi

☐ A. 1 godz. 30 min 30 s.	☐ C. 3 godz. 15 min 40 s.
☐ B. 2 godz. 22 min 0 s.	☐ D. 2 godz. 2 min 22 s.

7. Zaznacz poprawną odpowiedź.

W Krakowie (50°N ; 20°E) jest godzina 10.00 czasu słonecznego (miejscowego). Która godzina tego samego czasu jest wtedy w Nowym Jorku ($40^{\circ}43'\text{N}$; 74°W)?

☐ A. 3.44	☐ C. 2.54
☐ B. 16.16	☐ D. 17.32

8. Zaznacz poprawną odpowiedź.

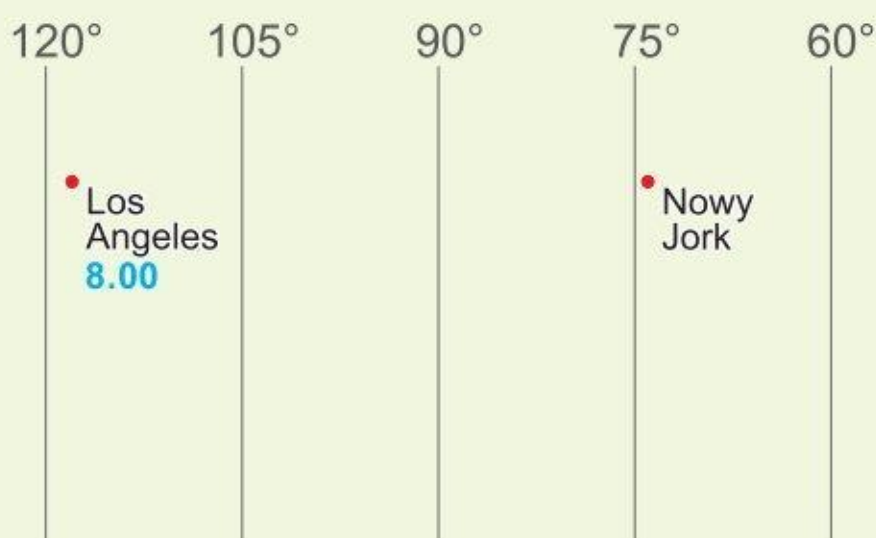
W Warszawie (52°N ; 21°E) jest godzina 7.00 czasu słonecznego. Podaj długość geograficzną miejsc, gdzie można wtedy obserwować górowanie Słońca.

☐ A. 54°W	☐ C. 96°E
☐ B. 106°W	☐ D. 75°E

9. W tabeli podano skutki ruchów Ziemi. Podkreśl nazwę ruchu, którego dotyczy dana informacja.

Lp.	Skutek ruchów Ziemi	Ruch Ziemi
1	widomy ruch Słońca i innych gwiazd na sferze niebieskiej w ciągu doby	obrotowy / obiegowy
2	następstwo dnia i nocy	obrotowy / obiegowy
3	zmiana na horyzoncie miejsc wschodu i zachodu Słońca w ciągu roku	obrotowy / obiegowy
4	różnica czasu na Ziemi	obrotowy / obiegowy
5	zmiana długości trwania dnia i nocy w ciągu roku	obrotowy / obiegowy
6	następstwo pór roku	obrotowy / obiegowy
7	spłaszczenie Ziemi przy biegunach	obrotowy / obiegowy
8	zmiana wysokości Słońca nad horyzontem w czasie górowania w ciągu roku	obrotowy / obiegowy
9	zróznicowanie oświetlenia Ziemi w różnych szerokościach geograficznych	obrotowy / obiegowy
10	występowanie dni i nocy polarnych	obrotowy / obiegowy

10. Na podstawie rysunku z zaznaczonymi południkami przechodzącymi przez środek wybranych stref czasowych uzupełnij odpowiedź – podaj godzinę czasu strefowego w Nowym Jorku (74°W), gdy w Los Angeles (118°W) jest godzina 8.00.

Odpowiedź: W Nowym Jorku jest godzina _____ czasu strefowego.

11 Europa na mapie fizycznej

1. Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania.

Najwyższym szczytem Europy jest	☐ A. Gerlach. ☐ B. Mont Blanc.
Ponad 70% powierzchni Europy zajmują	☐ A. niziny. ☐ B. wyżyny.
Rzeźba polodowcowa występuje między innymi na	☐ A. Nizinie Padańskiej. ☐ B. Nizinie Niemieckiej.
Najwyższym wulkanem Europy jest położony na Sycylii wulkan	☐ A. Etna. ☐ B. Wezuwiusz.

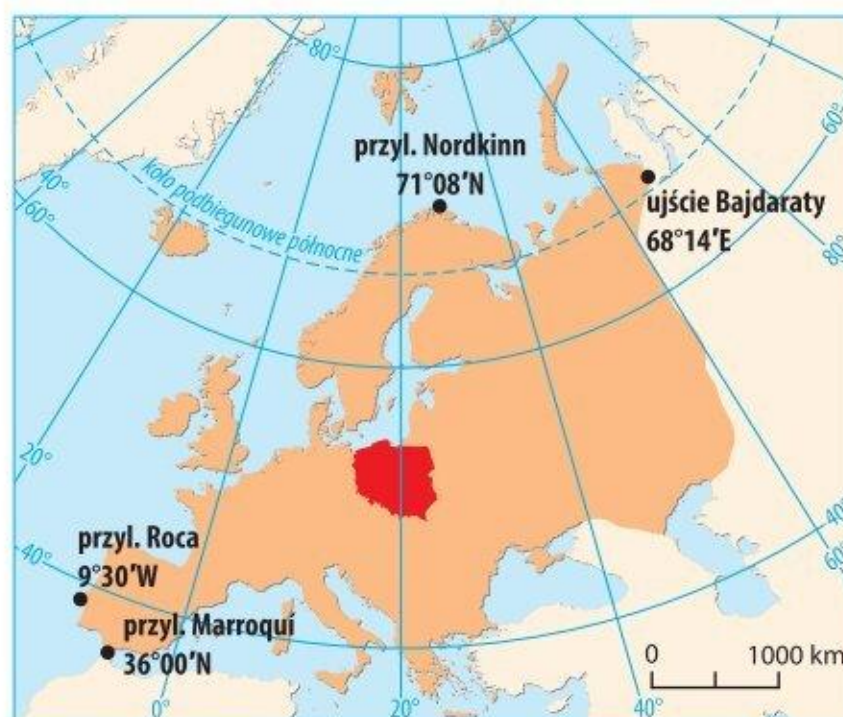
2. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Europa to najmniejszy kontynent świata. **P / F**
- II. Linia brzegowa Europy jest dłuższa niż linia brzegowa Afryki. **P / F**
- III. Na naszym kontynencie półwyspy występują nielicznie. **P / F**
- IV. Wschodnia granica Europy przebiega zachodnim podnóżem gór Ural. **P / F**
- V. Kontynent okalają liczne morza szelfowe o dużych głębokościach. **P / F**

3. Do podanych typów wybrzeża dopisz regiony ich występowania w Europie.

Typ wybrzeża	Region występowania
fiordowe	
szkierowe	
dalmatyńskie	
riasowe	
mierzejowo-zalewowe	

4. Na podstawie mapy podkreśl w każdym zdaniu jedno z wyróżnionych określeń, tak aby informacja była prawdziwa.

Europa leży na półkuli **północnej** / **południowej**. Jej rozciągłość **południkowa** / **równoleżnikowa** wynosi ponad 35°. Konsekwencjami tego zjawiska są **różna** / **taka sama** długość dnia i nocy na obszarze kontynentu oraz **malejący** / **rosnący** kąt padania promieni słonecznych wraz ze wzrostem szerokości geograficznej. Rozciągłość **południkowa** / **równoleżnikowa** wynosi 77°44', co wpływa na zróżnicowanie czasu wschodu Słońca w Europie. U podnóża Uralu promienie słoneczne pojawiają się o ponad 5 godzin **wcześniej** / **później** niż w Portugalii nad Atlantykiem.

5. Opisz położenie geograficzne Polski na tle Europy. Zaznacz, w jakiej części kontynentu leży, uwzględnij sąsiedztwo morza, gór, obecność rzek.

[illegible]

6. Na mapie Europy numerami od 1 do 5 oznaczono wybrane rzeki, natomiast literami od A do E wybrane łańcuchy górskie.

Wpisz w każdą lukę obok nazwy obiektu właściwy symbol, którym oznaczono go na mapie.

Rzeki:

Dniepr – _____

Dunaj – _____

Ren – _____

Rodan – _____

Wołga – _____

Łańcuchy górskie:

Alpy – _____

Karpaty – _____

Pireneje – _____

Góry Skandynawskie – _____

Ural – _____

12 Europa na mapie politycznej

1. Uzupełnij tabelę. Przyporządkuj podane w ramce nazwy państw właściwym regionom geopolitycznym.

• Łotwa • Luksemburg • Szwecja • Czarnogóra • Grecja • Norwegia • Belgia
• Włochy • Austria • Estonia • Holandia • Szwajcaria

Region geopolityczny	Państwa
Kraje alpejskie	
Europa Południowa	
Kraje Beneluksu	
Kraje skandynawskie	
Kraje bałtyckie	

2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Obecnie Europa Zachodnia jest najczęściej utożsamiana

- ☐ A. z Francją, Niemcami, krajami Beneluksu i Wielką Brytanią.
☐ B. z Francją, Niemcami, Grecją i Wielką Brytanią.
☐ C. z Holandią, Bułgarią, Chorwacją i Wielką Brytanią.
☐ D. z Portugalią, Francją, Włochami oraz Bośnią i Hercegowiną.

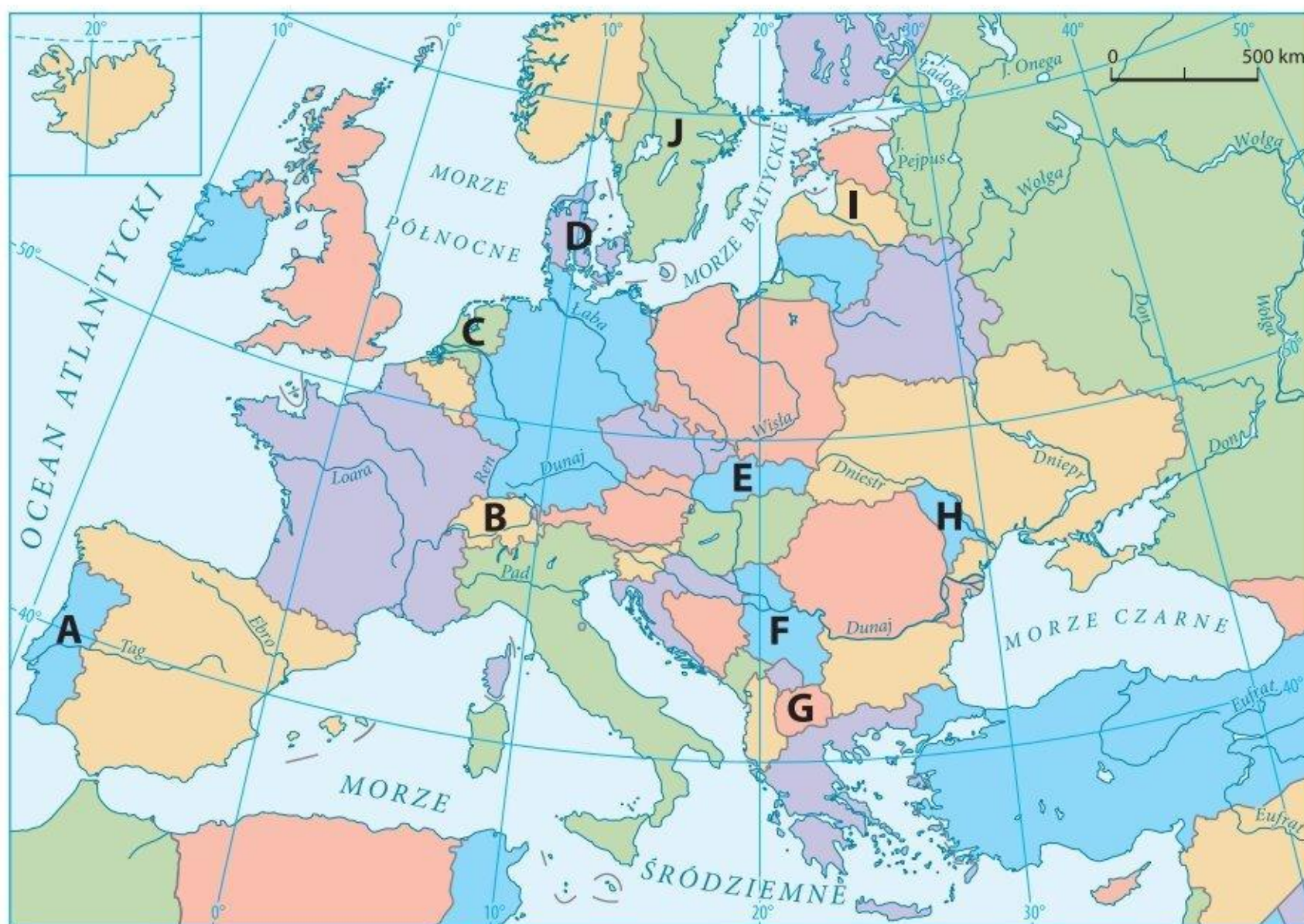
3. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. W Europie jest mniej niepodległych państw niż w Azji. **P / F**
 II. Na kontynencie europejskim nie ma obecnie konfliktów zbrojnych. **P / F**
 III. W Europie nie ma państw, których niezależność jest kwestionowana przez którekolwiek państwo świata. **P / F**
 IV. W Europie występują terytoria zależne. **P / F**

4. Podkreśl w każdej parze wyróżnionych określeń informację prawdziwą.

W Europie **najmniejszymi** / **największymi** państwami są Watykan, San Marino i Monako. Odznaczają się one **małą** / **dużą** gęstością zaludnienia. Niektóre państwa naszego kontynentu posiadają terytoria zamorskie. Do Wielkiej Brytanii należy m.in. **Reunion** / **Gibraltar**. To region leżący w **Europie** / **poza Europą**. Terytorium zamorskim Francji jest Gujana Francuska w **Afryce** / **Ameryce Południowej**.

5. Na mapie literami oznaczono wybrane państwa. Uzupełnij legendę mapy. Wpisz w luki właściwe nazwy państw.

A - _____

F - _____

B - _____

G - _____

C - _____

H - _____

D - _____

I - _____

E - _____

J - _____

13 Unia Europejska

1. Ustal poprawną kolejność wydarzeń związanych z historią Unii Europejskiej.

- A. Zmiana nazwy organizacji z EWG na Unia Europejska.
- B. Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali.
- C. Przyjęcie dziesięciu nowych państw, w tym Polski.
- D. Powstanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej.
- E. Uznanie Finlandii, Szwecji i Austrii za państwa członkowskie UE.
- F. Dołączenie Chorwacji do Wspólnoty.

Poprawna kolejność: _____, _____, _____, _____, _____, _____.

2. Wskaż zestaw zawierający tylko nazwy członków Unii Europejskiej.

- ☐ A. Norwegia, Finlandia, Szwecja.
- ☐ B. Czechy, Słowacja, Serbia.
- ☐ C. Bułgaria, Rumunia, Grecja.
- ☐ D. Francja, Szwajcaria, Austria.

3. Uzupełnij tabelę. Podaj przykłady działań, które są możliwe dzięki podanym instrumentom Unii Europejskiej.

Instrumenty UE	Możliwe działania
Rynek wewnętrzny	
Wspólna polityka rolna	
Fundusze strukturalne	

4. Podkreśl nazwy państw, w których obowiązuje wspólna waluta euro.

Chorwacja, Niemcy, Polska, Czechy, Szwecja, Słowacja, Dania, Francja, Słowenia, Irlandia, Portugalia, Finlandia, Bułgaria, Hiszpania, Grecja

5. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Schengen to miejsce podpisania porozumienia o zniesieniu kontroli granicznych między państwami członkowskimi. **P / F**
- II. Schengen to miasto leżące we Francji. **P / F**
- III. Porozumienie z Schengen nie dotyczy kierowców ciężarówek. **P / F**
- IV. Układ automatycznie dotyczy wszystkich państw członkowskich UE. **P / F**
- V. Do porozumienia z Schengen przystąpiły też państwa, które nie należą do UE. **P / F**

6. Odszukaj w swojej okolicy (gminie lub powiecie) inwestycje współfinansowane przez Unię Europejską. Wypisz je poniżej.

1. _____
2. _____
3. _____

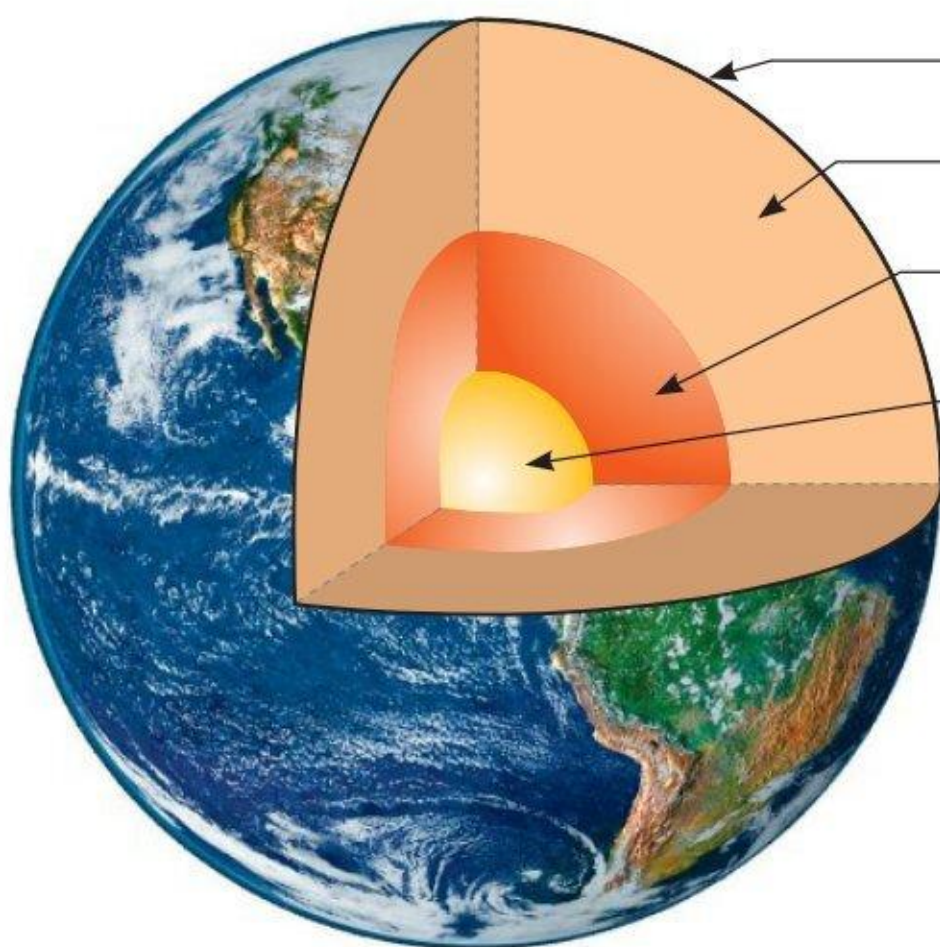
7. Uzupełnij tabelę. Podaj po trzy szanse i trzy zagrożenia, które niesie dla Polaków i ich rodzin podejmowanie pracy w innych krajach Unii Europejskiej.

Szanse	Zagrożenia

14 Trochę geologii – Islandia

1. Uzupełnij rysunek. Wpisz we właściwe miejsca nazwy wskazanych warstw wnętrza Ziemi. Nazwy warstw wybierz spośród podanych.

• jądro wewnętrzne • jądro zewnętrzne • płaszcz Ziemi • skorupa ziemiska

2. Zaznacz w drugiej kolumnie tabeli dokończenie każdego zdania (A lub B), tak aby zdanie zawierało prawdziwe informacje o budowie Ziemi.

Płynny, gorący stop materii skalnej wraz z rozpuszczonymi w nim gazami znajdujący się we wnętrzu Ziemi to	☐ A. lawa. ☐ B. magma.
Przyczyną ruchu płyt litosfery są prądy konwekcyjne magmy	☐ A. w jądrze wewnętrznym Ziemi. ☐ B. w płaszczu Ziemi.
Grzbiety oceaniczne powstają	☐ A. w strefie ryftu. ☐ B. w strefie kolizji płyt litosfery.
Grzbiety oceaniczne zbudowane są głównie	☐ A. z bazaltów. ☐ B. z granitów.

3. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Litosfera to

☐ A. najbardziej zewnętrzna skalna warstwa Ziemi.	☐ C. inna nazwa skorupy ziemskiej.
☐ B. skorupa ziemska wraz z górną częścią płaszcza Ziemi.	☐ D. roztopiona materia wnętrza Ziemi.

4. Skorzystaj z zamieszczonej mapy i zaznacz poprawne dokończenia zdań.

I. Grzbiet śródoceaniczny, którego częścią jest Islandia, powstał w wyniku procesów wulkanicznych zachodzących na granicy płyt

☐ A. południowoamerykańskiej i afrykańskiej.
☐ B. eurazjatyckiej i afrykańskiej.
☐ C. północnoamerykańskiej i pacyficznej.
☐ D. eurazjatyckiej i północnoamerykańskiej.

II. Grzbiet Śród atlantycki powstał w wyniku

☐ A. zderzenia się (kolizji) dwóch płyt kontynentalnych.
☐ B. zderzenia się (kolizji) dwóch płyt oceanicznych.
☐ C. odsuwania się od siebie dwóch płyt kontynentalnych.
☐ D. zderzenia się (kolizji) płyty oceanicznej z płytą kontynentalną.

5. Na podstawie tekstu o Islandii wskaż w drugiej kolumnie tabeli dokończenie każdego zdania, tak aby zawierało prawdziwe informacje o budowie Ziemi. Zaznacz A lub B.

Islandia to teren intensywnej działalności wulkanicznej i aktywności geotermalnej. [...] Jest wyspą pochodzenia wulkanicznego, która zaczęła się wypiętrzać 50 milionów lat temu na skutek wzmożonej aktywności w obrębie Grzbietu Śródatlantyckiego. Powstała w wyniku połączenia łańcuchów gór wulkanicznych, które wypełniły długie pęknięcie skorupy ziemskiej. Pęknięcie to było wynikiem [...] rozszerzania się dna oceanicznego spowodowanego przez oddalanie się płyty północnoamerykańskiej od płyty eurazjatyckiej, średnio 2 cm na rok. Środkiem Grzbietu Śródatlantyckiego przebiega ryft – pęknięcie, którym lawa, głównie bazaltowa, łatwo przedostaje się ku powierzchni ziemi, rozlewając się na boki. Ryft przecina Islandię z południowego zachodu na północny wschód [...].

Edward Świtalski, *Islandia – wyspa ognia i lodu*, „Geografia w Szkole” nr 1/2005.

Islandia jest wyspą pochodzenia	☐ A. kontynentalnego. ☐ B. wulkanicznego.
Islandia powstała w strefie	☐ A. kolizji płyt litosfery. ☐ B. ryftu.
Ryftem nazywamy	☐ A. pęknięcie w postaci szczeliny w skorupie ziemskiej. ☐ B. góry wulkaniczne na dnie oceanu.
Powstanie pęknięcia w dnie Oceanu Atlantyckiego jest skutkiem ruchu płyt litosfery, który polega na	☐ A. zderzeniu się płyty północnoamerykańskiej i płyty eurazjatyckiej. ☐ B. oddalaniu się płyty północnoamerykańskiej od płyty eurazjatyckiej.
Zwiększanie się powierzchni wyspy poprzez narastanie pokryw bazaltowych następuje	☐ A. od środka wyspy. ☐ B. na wybrzeżach.

6. Zaznacz poprawną odpowiedź.

Dlaczego wybuch wulkanu Eyjafjallajökull w 2010 r. na Islandii spowodował ograniczenia w ruchu lotniczym w wielu krajach Europy?

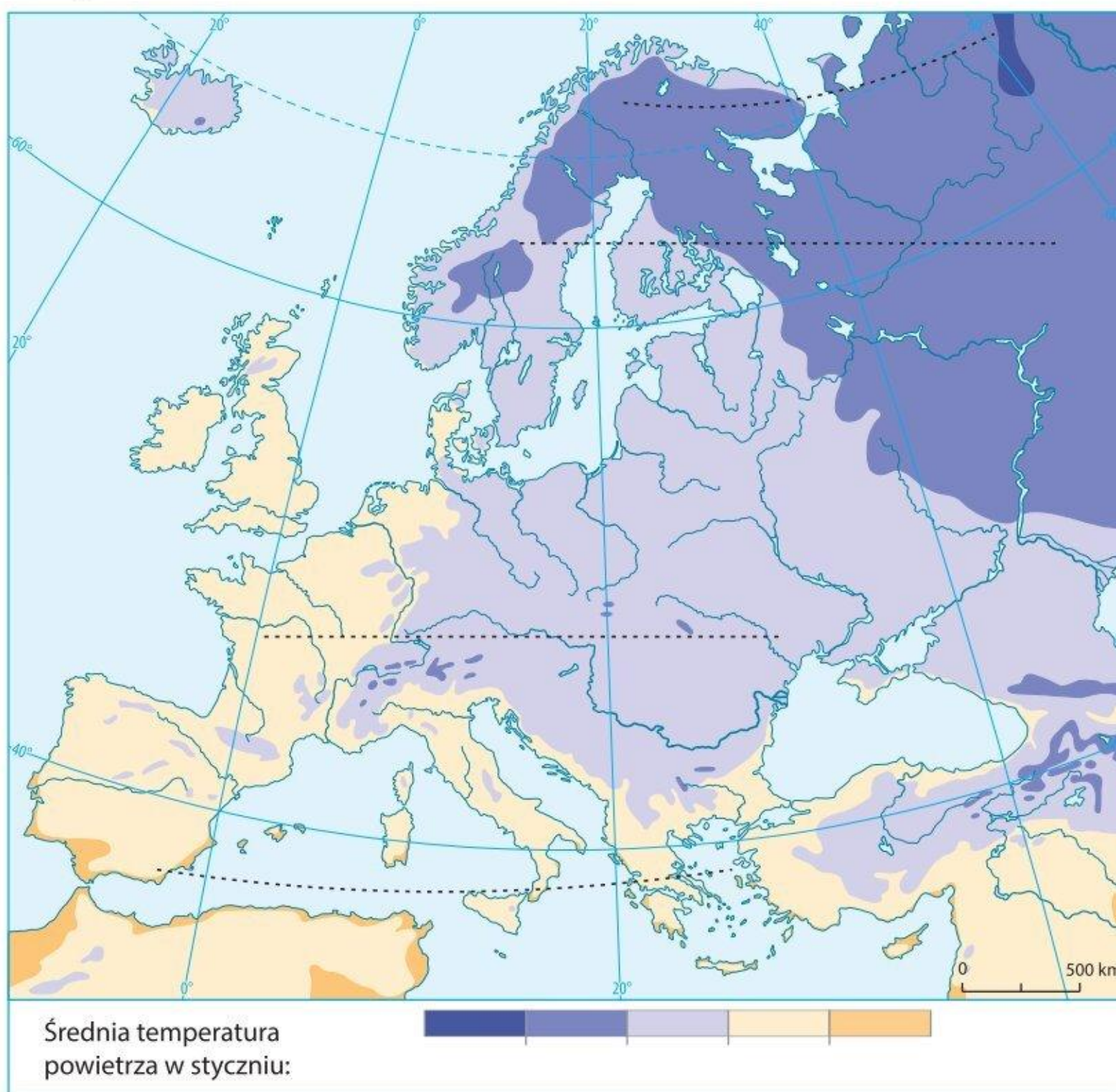
- ☐ A. Wybuch zakłócił pracę radarów i uniemożliwił lokalizację samolotów.
- ☐ B. Trzęsienie ziemi towarzyszące wybuchowi wulkanu zniszczyło pasy startowe wielu lotnisk.
- ☐ C. Popioły wulkaniczne wyrzucane do atmosfery mogły dostać się do silników samolotów i spowodować ich awarię.
- ☐ D. Wysoka temperatura lawy wydostającej się z wulkanu spowodowała wzrost temperatury powietrza, co zagroziło lotom samolotów.

7. Na podstawie różnych źródeł opisz jedną z atrakcji turystycznych Islandii, związaną z budową geologiczną tej wyspy. Postaraj się obejrzeć zdjęcia danego obiektu lub filmy o nim, żeby móc opisać swoje własne wrażenia.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

15 Klimaty Europy

1. Na mapie przedstawiono rozkład wartości średniej temperatury stycznia w Europie.

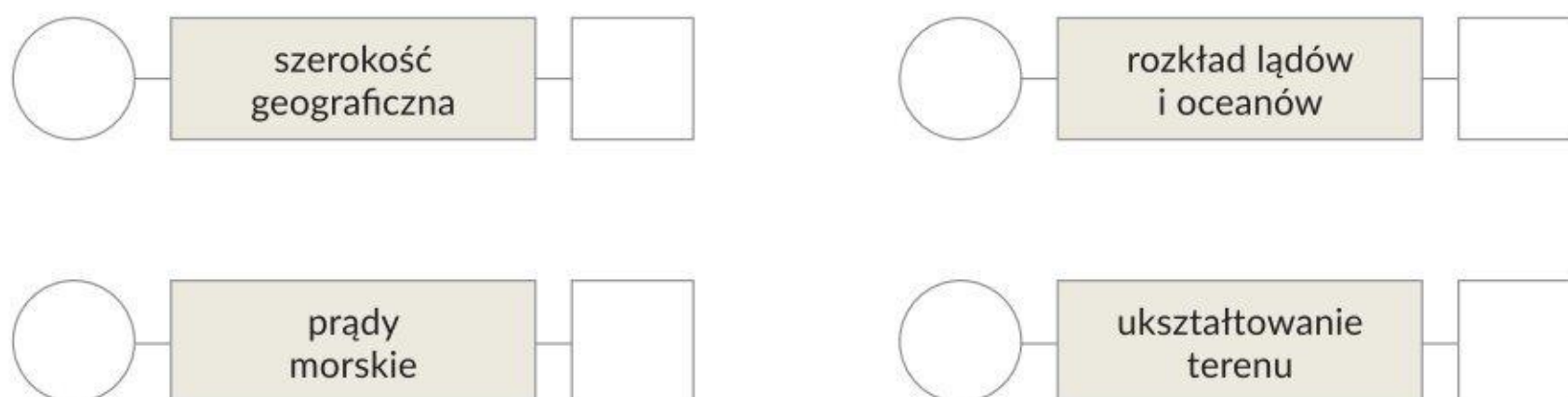
a) Uzupełnij legendę mapy. Wpisz w odpowiednie miejsca wartości temperatury zamieszczone w ramce.

● 0°C ● 10°C ● -10°C ● -20°C

b) Na podstawie podręcznika zapisz na mapie właściwe nazwy stref klimatycznych wybrane z podanych i zaznacz granice stref.

● strefa klimatów umiarkowanych chłodnych ● strefa klimatów umiarkowanych ciepłych ● strefa klimatów podzwrotnikowych ● strefa klimatów okołobiegunowych

2. Uzupełnij schemat. Przyporządkuj wymienionym czynnikom klimatycznym opisy ich wpływu na klimat Europy (1–4) oraz przykłady obszarów, na których te czynniki w istotny sposób oddziałują na klimat (A–D).

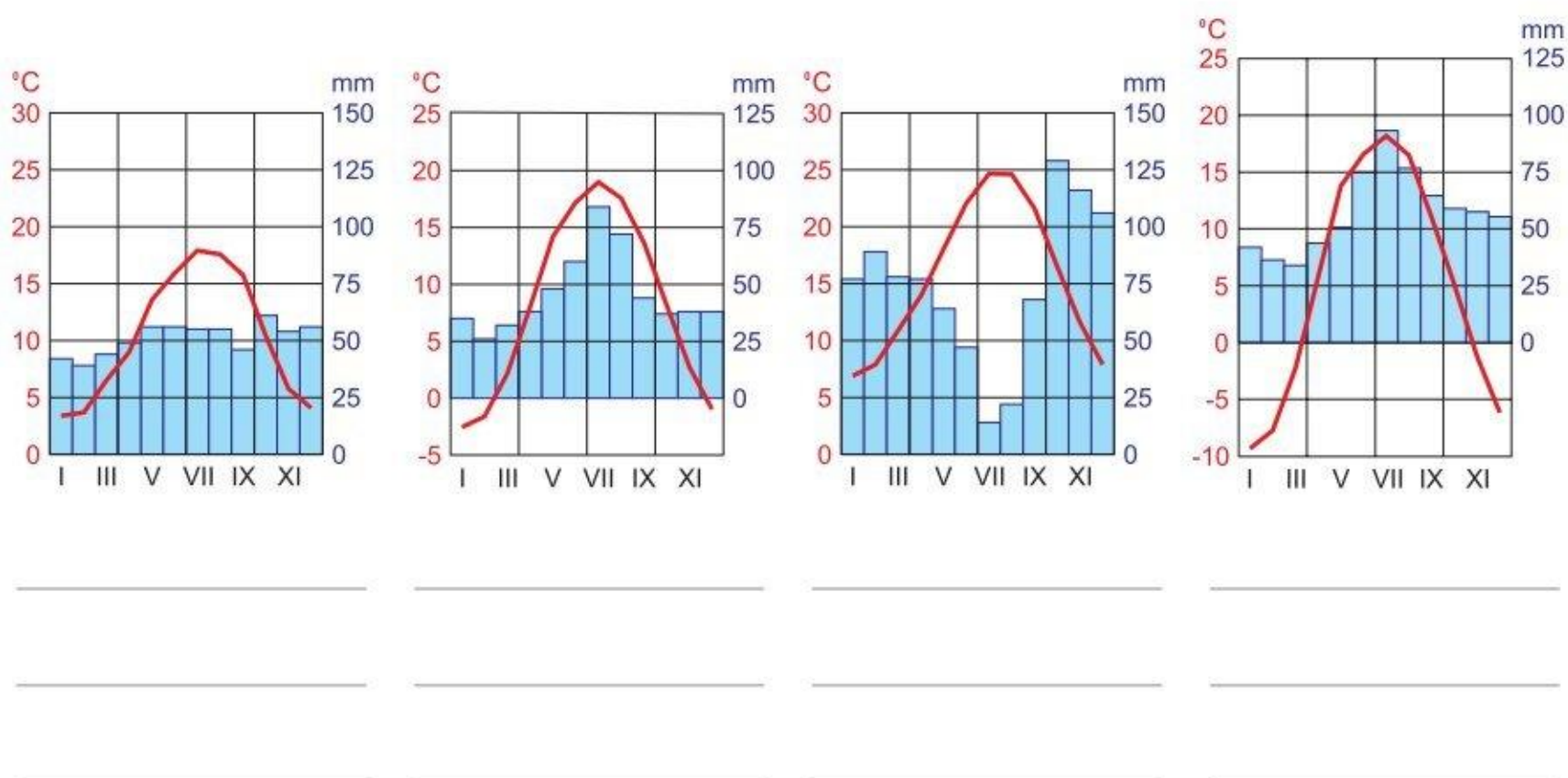
1. Wpływa przede wszystkim na wartość rocznej amplitudy powietrza ze względu na nierównomierne ogrzewanie się różnych powierzchni (wodnych i lądowych). Odgrywa też istotną rolę w różnicowaniu sumy opadów oraz kształtowaniu się kierunków wiatru.
 2. Od tego czynnika między innymi zależą ilość opadów po stronie zawietrznej i dowietrznej oraz kierunki i cechy wiatrów.
 3. Jego bezpośrednie konsekwencje to wysokość górowania Słońca, ilość energii słonecznej, która dociera do powierzchni Ziemi, oraz długość dnia i nocy.
 4. Czynniki ten może spowodować ogrzanie mas powietrza przy jednoczesnym wzroście wilgotności powietrza, co skutkuje wzrostem opadów lub zmniejszeniem wilgotności powietrza, co z kolei wpływa na zmniejszenie sum opadów.
- A. zachodnie wybrzeża Francji (Niziny Francuskiej) i środkowa część Niziny Wschodnioeuropejskiej
 B. obszary Szwecji i Grecji
 C. zachodnie wybrzeża Irlandii i wybrzeża Portugalii
 D. tereny na wschód i zachód od Karpat Wschodnich

3. Uzupełnij zdania dotyczące klimatu Europy. W każdej parze wyróżnionych określ podkreśl informację prawdziwą.

- I. Klimat Europy zmienia się strefowo, czyli wraz ze zmianą **szerokości geograficznej / długości geograficznej**.
- II. W Europie wraz ze wzrostem odległości od Oceanu Atlantyckiego roczna amplituda temperatury powietrza **maleje / rośnie**.
- III. W Alpach, Karpatach i Górach Dynarskich występuje klimat **strefowy / astrefowy**, co jest konsekwencją dużych **wysokości bezwzględnych / odległości od zbiorników wodnych**.
- IV. Klimat zachodnich wybrzeży Norwegii, Irlandii i Wielkiej Brytanii jest łagodniejszy niż północno-wschodniej Rosji ze względu na **większy wpływ Golfstromu / mniejszą lesistość terenu**.

4. Na klimatogramach przedstawiono rozkład temperatury powietrza i opadów w ciągu roku w czterech europejskich stolicach: Moskwie, Paryżu, Rzymie i Warszawie. Zapisz pod każdym wykresem nazwę właściwego typu klimatu wybraną z ramki oraz nazwę odpowiedniego miasta.

- umiarkowany ciepły morski • umiarkowany ciepły przejściowy
- umiarkowany ciepły kontynentalny • podzwrotnikowy morski

5. Dokończ poprawnie zdania. Zaznacz A lub B oraz 1 albo 2, aby wskazać właściwe informacje.

I. Największe sumy opadów na Półwyspie Skandynawskim występują wzdłuż wybrzeży

A	Norwegii,	co jest konsekwencją	1	oddziaływania ciepłego prądu morskiego.
B	Szwecji,		2	położenia na dużych szerokościach geograficznych.

II. Największe sumy opadów w Europie Środkowo-Wschodniej występują na obszarze

A	Niziny Węgierskiej,	co jest konsekwencją	1	położenia w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego.
B	Karpat,		2	dużych wysokości bezwzględnych.

6. Na mapie Europy numerami od 1 do 5 zaznaczono miejsca występowania naturalnych zbiorowisk roślinności.

a) Przyporządkuj podanym formacjom roślinnym numery, którymi oznaczono na mapie ich występowanie.

_____ step _____ tundra _____ tajga
 _____ lasy mieszane _____ makia

b) Wpisz w luki odpowiednie nazwy formacji roślinnych wymienione w punkcie a.

_____ Formacja wielogatunkowa, ale pozbawiona drzew. W pokrywie roślinnej znaczną rolę odgrywają trawy. Powstaje na obszarach objętych klimatem kontynentalnym – z gorącym i suchym latem oraz mroźną i wietrzną zimą.

_____ Zaroślowa formacja roślinna, w której dominują krzewy. Występuje na obszarach, gdzie zima jest łagodna i wilgotna, natomiast lato – upalne i suche.

_____ Bezdrzewna formacja roślinna, charakteryzująca się bardzo niską pokrywą roślinną, z przewagą mchów i porostów.

_____ W tej formacji roślinnej przeważają drzewa iglaste. Strefę, w której występuje, cechują krótkie i ciepłe lata oraz długie, mroźne i śnieżne zimy.

_____ W tej formacji dominują drzewa liściaste zrzucające liście na zimę, mniej licznie reprezentowane są drzewa iglaste.

16

Ludzie w Europie

1. Uzupełnij tabelę. Wymienione w ramce obszary Europy podziel na dwie grupy: o małej i dużej koncentracji ludności, a następnie przyporządkuj do nich numery odpowiednich czynników, które zdecydowały o gęstości zaludnienia.

Obszary o dużej gęstości zaludnienia	Przyczyny dużej koncentracji ludności	Obszary o małej gęstości zaludnienia	Przyczyny małej koncentracji ludności

- Nizina Angielska • Nizina Padańska • północna część Półwyspu Skandynawskiego
- środkowa część Rumunii • dolina Dunaju • środkowa część Niziny Wschodnioeuropejskiej • Holandia • Wyżyna Śląska • centralna część Półwyspu Iberyjskiego • dolina środkowego i dolnego Renu • Ural

1. Możliwość rozwoju taniego śródlądowego środka transportu
2. Występowanie żyznych gleb aluwialnych
3. Korzystne dla osadnictwa nizinne ukształtowanie terenu
4. Bliskość wybrzeża
5. Występowanie surowców mineralnych
6. Duże wysokości bezwzględne, krajobraz górzysty
7. Wysoki poziom rozwoju gospodarczego
8. Niekorzystne warunki klimatyczne dla osadnictwa

2. Na mapie Europy zaznaczono obszar nazywany europejskim bananem.

a) Na podstawie informacji zawartych w internecie wyjaśnij znaczenie tego określenia. Podaj adresy stron, które były źródłem informacji.

europejski banan – _____

źródła informacji: _____

b) Skorzystaj z mapy Europy zamieszczonej w atlasie i wymień nazwy ośmiu miast zaliczanych do obszaru europejskiego banana.

1. _____

5. _____

2. _____

6. _____

3. _____

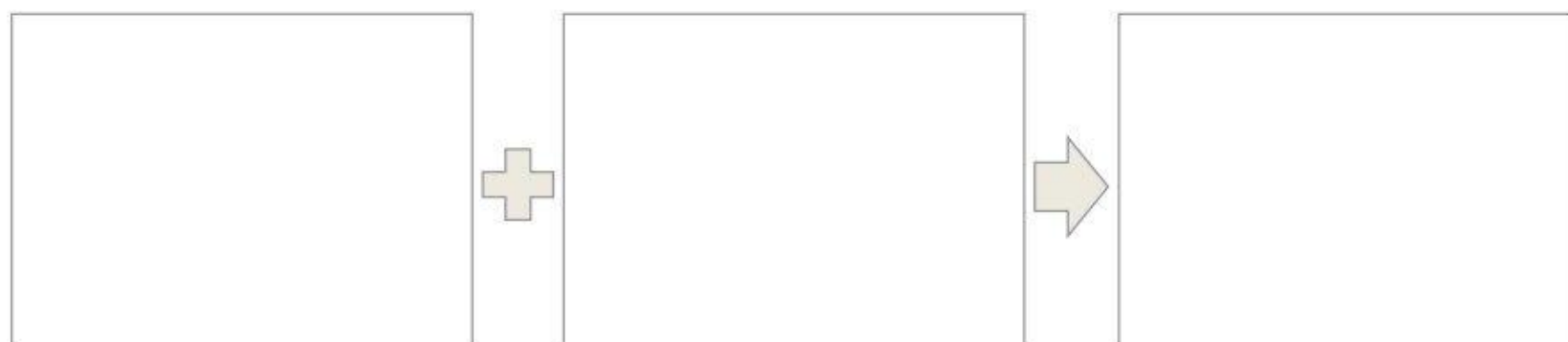
7. _____

4. _____

8. _____

3. Na demografię Europy wpływ mają różne czynniki społeczno-gospodarcze.

a) Wpisz w odpowiednie miejsca schematu następujące określenia wskazujące przyczyny i skutek procesu demograficznego zachodzącego w Europie: dłuższy średni czas trwania życia, starzenie się społeczeństwa, bardzo niski przyrost naturalny.

b) Podaj po jednym następstwie społecznym i gospodarczym starzenia się społeczeństwa Europy.

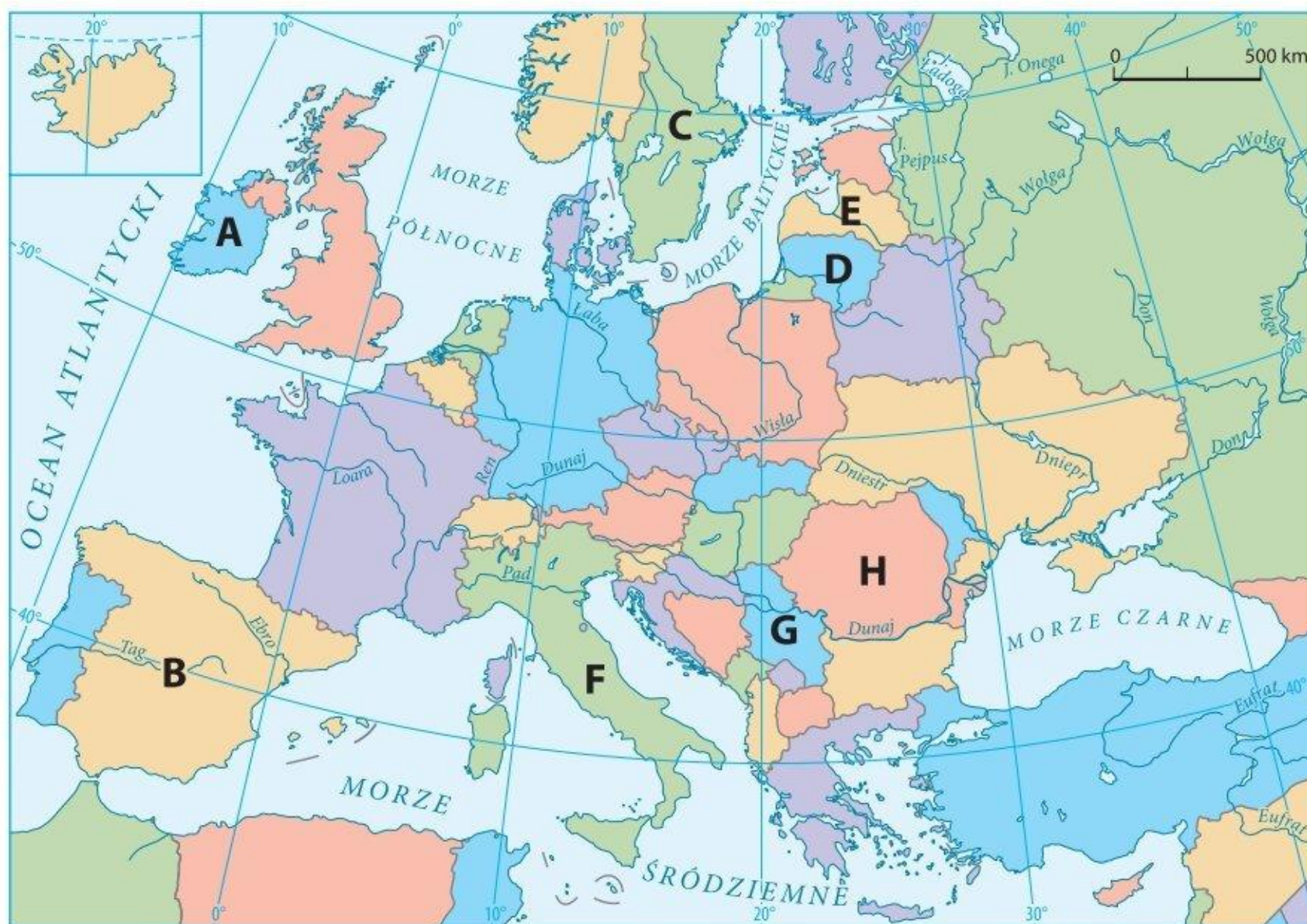
skutek społeczny _____

skutek gospodarczy _____

4. Podkreśl w każdej parze wyróżnionych określeń informację prawdziwą.

- I. Mieszkańcy Europy osiedlają się przede wszystkim w **miastach** / na obszarach **wiejskich**.
- II. Kraje Europy Zachodniej są przykładem państw, gdzie przeważa **imigracja** / **emigracja**.
- III. W następstwie ruchów migracyjnych dochodzi do **zróżnicowania** / **ujednolicenia** kulturowego ludności.
- IV. Społecznym skutkiem imigracji jest **spowolnienie** / **przyśpieszenie** procesu starzenia się społeczeństwa Europy.
- V. Ekonomiczne konsekwencje emigracji polegają na **zmniejszeniu się** / **wzroście** liczby ludności w wieku produkcyjnym.

5. Na mapie literami A–F oznaczono wybrane kraje Europy. Na podstawie własnej wiedzy, informacji z internetu lub innych źródeł wykonaj polecenia. Podaj strony WWW lub tytuły książek, z których pochodzą dane.

a) Uzupełnij tabelę.

Kraje z przewagą emigracji	
Oznaczenie na mapie	Nazwa

Kraje z przewagą imigracji	
Oznaczenie na mapie	Nazwa

b) Opisz dwa wybrane kraje. Uwzględnij statystyki dotyczące migracji oraz podaj główne przyczyny przewagi emigracji lub imigracji.

Kraj z przewagą emigracji: _____

Kraj z przewagą imigracji: _____

Źródła informacji: _____

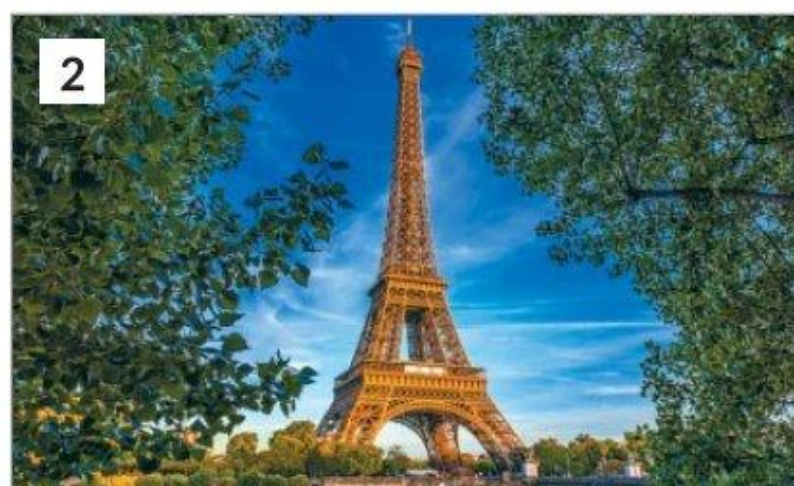
6. Na podstawie map na wkladce dotyczących ludności Europy oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Językami uralsko-ałtajskimi mówi się m.in. w Finlandii i na Węgrzech. **P / F**
- II. Językami romańskimi mówi się głównie we Włoszech i Austrii. **P / F**
- III. W Skandynawii wśród wyznawców religii najwięcej jest protestantów. **P / F**
- IV. W Europie Wschodniej dominuje prawosławie. **P / F**

17 Londyn i Paryż – wielkie miasta Europy

1. Fotografie przedstawiają obiekty charakterystyczne dla dwóch europejskich metropolii. W odpowiednie miejsca poniżej wpisz nazwy pokazanych miast oraz informacje o nich wybrane spośród zamieszczonych w ramce.

- 8,7 mln • 2,2 mln • 1572 km² • 105,4 km² • Sekwana • Tamiza
- port żeglugi śródlądowej • port żeglugi śródlądowej i morskiej
- Heathrow • Roissy-Charles de Gaulle

1. Miasto: _____

- powierzchnia administracyjna miasta: _____
- liczba ludności: _____
- nazwa rzeki przepływającej przez miasto: _____
- port żeglugi: _____
- port lotniczy: _____

2. Miasto: _____

- powierzchnia administracyjna miasta: _____
- liczba ludności: _____
- nazwa rzeki przepływającej przez miasto: _____
- port żeglugi: _____
- port lotniczy: _____

2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Londyńskie City i paryskie La Défense to dzielnice

- ☐ A. mieszkaniowe z dominacją wysokiej, nowoczesnej zabudowy.
- ☐ B. przemysłowe z zakładami, w których stosuje się głównie zaawansowane technologie.
- ☐ C. usługowe z siedzibami firm świadczących usługi bankowe, handlowe i ubezpieczeniowe.
- ☐ D. zabytkowe z licznymi obiektami kultury i sztuki, odwiedzanymi rocznie przez miliony turystów.

3. Docklands to część wschodniego Londynu, gdzie mieściły się kiedyś doki portowe.

a) Uporządkuj schemat przyczynowo-skutkowy dotyczący procesu powstania Docklands. Wpisz w luki właściwe litery.

- A. Zmiana w organizacji transportu morskiego, początek dominacji dużych kontenerowców.
- B. Brak miejsca do budowy urządzeń portowych obsługujących kontenerowce.
- C. Rozwój tradycyjnego portu morskiego z dominującym udziałem transportu surowców mineralnych.
- D. Przekształcanie dawnych magazynów portowych w centra rekreacyjno-kulturalne.
- E. Zamykanie basenów portowych.
- F. Wzrost znaczenia usług finansowo-bankowych.
- G. Powstanie centrum usługowo-finansowego.

b) Podaj nazwę procesu, w wyniku którego zmieniły się charakter i wygląd Docklands.

4. Dokończ zdanie. Zaznacz A lub B oraz 1 albo 2, aby wskazać właściwe informacje.

Paryż i Londyn to miasta	A	wielokulturowe,	ponieważ	1	mieszka w nich bardzo duża liczba ludności.
	B	federalne,		2	osiedlili się w nich imigranci z różnych krajów świata.

5. Przeczytaj tekst źródłowy, a następnie na jego podstawie oraz na podstawie własnej wiedzy wykonaj polecenia.

Z najnowszych statystyk wynika, że co trzecia osoba mieszkająca w Londynie urodziła się za granicą. Ludności przybywa najszybciej tam, gdzie imigrantów jest najwięcej, czyli na obrzeżach miasta. Londyn zamieszkują setki tysięcy osób urodzonych w innych krajach: około 266 tysięcy w Indiach, 126 tysięcy w Bangladeszu, 113 tysięcy w Pakistanie. Wśród emigrantów urodzonych w Europie najliczniejsze są grupy Polaków – 135 tysięcy i Irlandczyków – 112 tysięcy. Jeden z czołowych dzienników podaje, że 40% imigrantów pochodzi z Europy, 30% z Azji, 20% z Afryki, 10% z Ameryki Północnej i Południowej.

Źródło: www.londynek.net/wiadomosci

Podczas analiz demograficznych Paryża najlepiej uwzględnić całą aglomerację paryską zwaną Île-de-France. Niemal 17% ludności tego obszaru stanowią imigranci. Jeśli uwzględnić mieszkańców z przynajmniej jednym rodzicem imigrantem, to stanowią oni 35% całej populacji Île-de-France. W grupie wiekowej poniżej 20 lat aż 37% mieszkańców to osoby, których przynajmniej jeden rodzic jest imigrantem. W 2011 r. 46% imigrantów na tym obszarze pochodziło z Europy (najwięcej było Portugalczyków – 8,8%), 41,3% z Afryki (głównie z Algierii i Maroka, odpowiednio 10,4% i 8,2%), a 14,3% z Azji (głównie z Turcji – 2,5%).

Źródła: www.latajacaeuropa.blogspot.com; www.researchgate.net

a) Wymień trzy państwa, z których pochodzą najliczniejsze grupy imigrantów osiedlonych w Londynie.

1. _____ 2. _____ 3. _____

b) Wymień trzy państwa, z których pochodzą najliczniejsze grupy imigrantów osiedlonych w rejonie aglomeracji paryskiej Île-de-France.

1. _____ 2. _____ 3. _____

c) Podaj trzy czynniki sprzyjające imigracji do Londynu i Paryża.

1. _____ 2. _____ 3. _____

6. W Londynie ma siedzibę Royal Geographical Society (Królewskie Towarzystwo Geograficzne), założone w 1830 r. w celu propagowania i rozwijania geografii. Członkami tego prestiżowego towarzystwa zostali m.in. Paweł E. Strzelecki, Henryk Arctowski, Jacek Pałkiewicz, Wojciech Cejrowski, których krótką charakterystykę zamieszczono w tabeli. Wpisz obok każdego opisu imię i nazwisko osoby, której dotyczą podane informacje.

Informacja	Imię i nazwisko
Podróżnik; odbył podróż dookoła świata, podczas której badał m.in. Wielkie Góry Wododziałowe w Australii, a ich najwyższy szczyt nazwał na cześć przywódcy insurekcji Górą Kościuszki	
Podróżnik, publicysta, autor popularnych programów telewizyjnych, m.in. <i>Boso przez świat</i>	
Naukowiec, podróżnik, uczestnik wielu wypraw, m.in. na Spitsbergen i Antarktydę; jego imieniem nazwano Polską Stację Antarktyczną	
Podróżnik, reporter, uczestnik wielu wypraw międzynarodowych; kierował ekspedycją, podczas której w 1996 r. odkryto źródła Amazonki	

7. Przygotuj się do wycieczki po Paryżu, podczas której zaplanowany jest spacer śladami wielkich Polaków. Na podstawie własnej wiedzy lub innych źródeł wpisz imiona i nazwiska znanych osób, których dotyczą poniższe informacje.

Informacja	Imię i nazwisko
Była pierwszą kobietą z tytułem profesora na paryskiej Sorbonie. Dwukrotnie wyróżniona Nagrodą Nobla. Odkryła pierwiastki promieniotwórcze: rad i polon. Jako pierwsza z kobiet została też pochowana pod kopułą Panteonu	
Polacy, którzy wyemigrowali do Paryża w czasie zaborów, spotykali się, tworzyli i propagowali polską kulturę. Wśród nich był polski wieszcz narodowy, autor epopei <i>Pan Tadeusz</i> . Jego imieniem nazwano w Paryżu polską bibliotekę	
Wielki muzyk i kompozytor. Nazywany poetą fortepianu. Przed ukończeniem siódmego roku życia był już autorem kilku drobnych kompozycji – polonezów. Jego nagrobek znajduje się na znanym paryskim cmentarzu Père-Lachaise	

18 Różne oblicza rolnictwa – Dania i Węgry

1. Podkreśl w każdej parze wyróżnionych określeń informację prawdziwą.

- I. Dania i Węgry leżą w strefie klimatu **umiarkowanego ciepłego / umiarkowanego chłodnego**.
- II. W Danii występują większe sumy opadów w porównaniu z Węgrami ze względu na duży wpływ powietrza **morskiego / kontynentalnego** na Półwyspie Jutlandzkim.
- III. Klimat Węgier jest **bardziej / mniej** zróżnicowany niż klimat Danii.
- IV. Masy powietrza śródziemnomorskiego wpływają na klimat **południowo-zachodniej / północno-wschodniej** części Węgier.

2. Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania.

Rolnictwo Europy jest w stanie zapewnić wyżywienie wszystkim mieszkańcom kontynentu, ponieważ	A	kraje europejskie importują żywność z innych kontynentów, przede wszystkim z Ameryki Południowej.
	B	korzystne warunki przyrodniczo-gospodarcze sprzyjają produkcji roślinnej i zwierzęcej.
Efektywność duńskiego rolnictwa jest większa niż węgierskiego m.in. dlatego, że	C	Dania ma bardziej sprzyjający klimat, znacznie żyzniejsze gleby i dużo większe powierzchnie gruntów ornych.
	D	Duńczycy przeznaczają większe nakłady finansowe na badania nad poprawą wydajności rolnictwa, a na hektar przypada tam znacznie większa liczba nowoczesnych maszyn.

3. Na podstawie tekstu oraz własnej wiedzy podaj nazwy krajów, których dotyczą poniższe opisy.

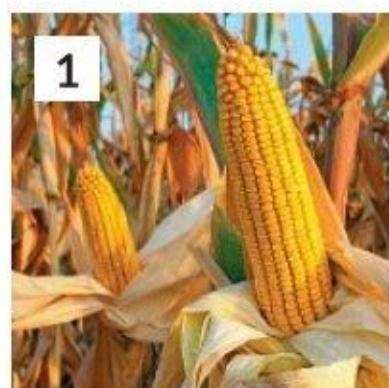
- I. Kuchnia tego kraju bazuje na warzywach i owocach oraz mięsie wołowym, które stanowi podstawę tradycyjnego gulaszu. Charakterystyczną cechą jest używanie jako przyprawy suszonej czerwonej papryki.

Nazwa kraju: _____

- II. W kuchni tego kraju znaczące miejsce zajmują wyroby z mleka. Pierwszą produkcję serów rozpoczęto w nim przed V w. p.n.e. Dziś powstają tu sery wędzone, pleśniowe, żółte i topione o łącznej masie ponad 250 tys. ton.

Nazwa kraju: _____

4. Przy każdym z opisów zapisz nazwę odpowiedniej rośliny uprawnej oraz numer zdjęcia, które ją przedstawia.

- I. Roślina przemysłowa, z której pozyskuje się olej. Powszechnie wykorzystywana także w hodowli zwierząt. Wymaga żyznych gleb, jest dość trudna w uprawie. Kraje europejskie należą do ważnych światowych producentów tej rośliny.

Nazwa: _____, fotografia nr _____

- II. Roślina zbożowa pochodząca z Meksyku, ciepłolubna. Trafiła do Europy po odkryciu Ameryki przez Krzysztofa Kolumba. Jej ważnym producentem są Węgry.

Nazwa: _____, fotografia nr _____

- III. Zboże, jedno z najważniejszych dla światowej gospodarki, uprawiane w wielu krajach Europy. Wymaga bardzo żyznych gleb i długiego okresu wegetacji.

Nazwa: _____, fotografia nr _____

- IV. Roślina przemysłowa, z której pozyskuje się olej. Jest ciepłolubna i odporna na susze. Jej ważnym producentem są Węgry.

Nazwa: _____, fotografia nr _____

5. Uzupełnij tabelę. Wpisz znak + pod nazwą kraju, w którym wartość danego wskaźnika jest większa.

Wskaźnik	Węgry	Dania
Powierzchnia użytków rolnych		
Plony zbóż i ziemniaków		
Zbiory słonecznika i winogron		
Produkcja mleka krowiego		
Liczba ciągników na 1000 ha		

19

Produkcja energii w Europie

1. Wyjaśnij, dlaczego energetyka jest najważniejszym działem przemysłu.

2. Wśród wymienionych źródeł energii podkreśl te, które zaliczamy do odnawialnych.

- ciepło wnętrza Ziemi • fale morskie • promieniowanie słoneczne
- ropa naftowa • uran • węgiel kamienny • wiatr • gaz ziemny

3. Uzupełnij tabelę. Wpisz w puste komórki odpowiednie informacje – rodzaje elektrowni lub wykorzystywane źródła energii.

Rodzaj elektrowni	Źródło energii
jądrowa	
	węgiel kamienny, ropa naftowa
	ciepło wnętrza Ziemi
farma wiatrowa	
	promienie słoneczne

4. Oceń prawdziwość każdego zdania. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Europa jest bardzo zasobna w surowce energetyczne. **P / F**
- II. Europa posiada stosunkowo duże zasoby węgla kamiennego i brunatnego. **P / F**
- III. Wiele krajów europejskich, przez wzgląd na konieczność ochrony środowiska, ograniczyło wydobycie węgla. **P / F**
- IV. Najbogatsze zasoby surowców energetycznych Rosji występują w jej europejskiej części. **P / F**
- V. W szelfie Morza Północnego znajdują się duże zasoby ropy naftowej, którą wydobywają Norwegia i Wielka Brytania. **P / F**

5. Przyporządkuj surowce do krajów, z których Europa je importuje.

- A. ropa naftowa i gaz ziemny
- B. węgiel kamienny

Australia – _____

RPA – _____

Rosja – _____

Stany Zjednoczone – _____

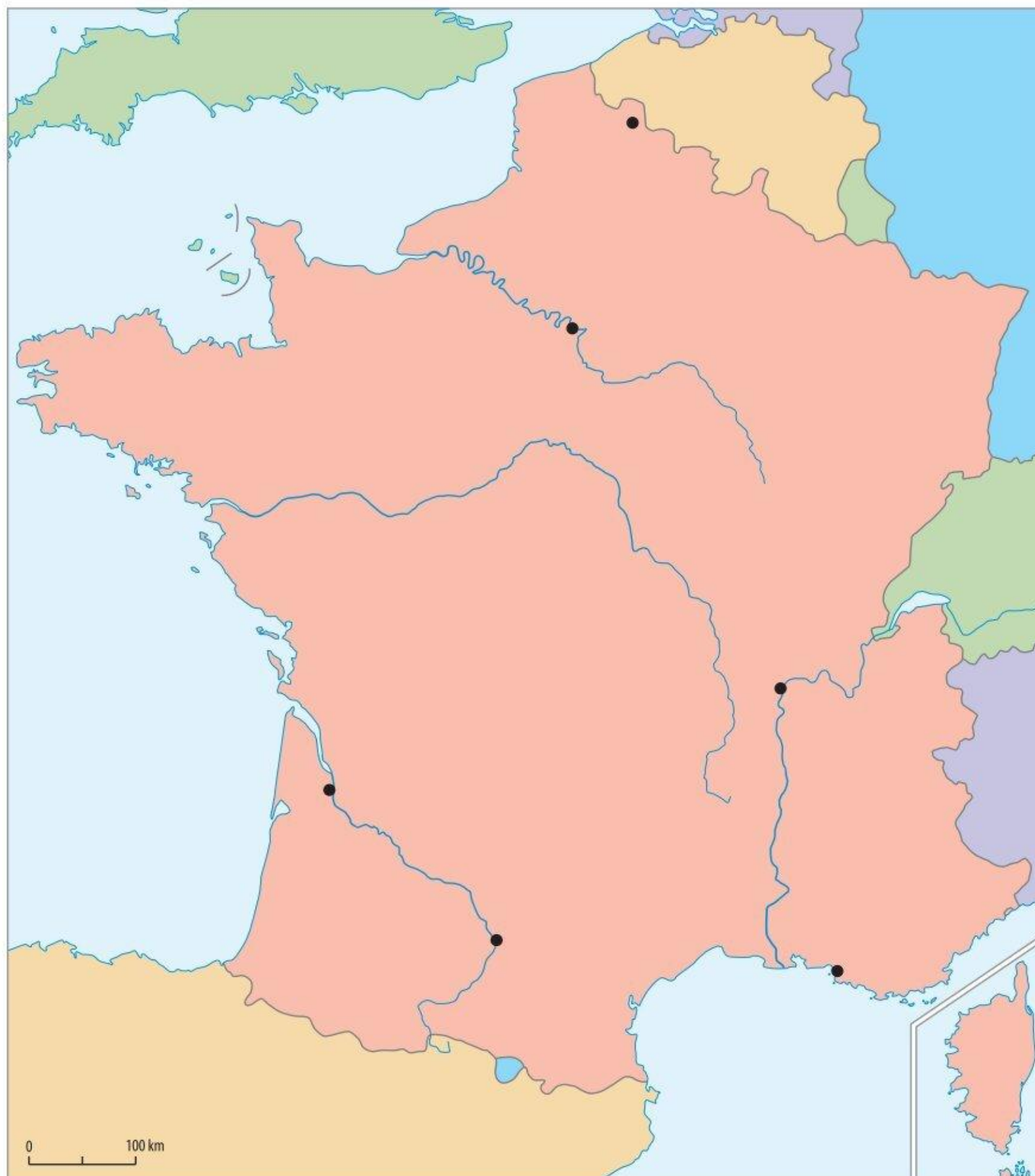
6. Przy każdym zdaniu zaznacz nazwę państwa, którego dotyczy podana informacja.

Brak znaczących ilości własnych surowców energetycznych spowodował, że energetykę oparto tu na elektrowniach jądrowych i wodnych.	☐ A. Norwegia ☐ B. Szwecja
Dzięki licznym szybko płynącym rzekom możliwy był rozwój hydroenergetyki na wielką skalę.	☐ A. Dania ☐ B. Norwegia
Energetykę tego kraju cechuje wykorzystanie siły wody i ciepła z wnętrza Ziemi przy całkowitej rezygnacji z paliw kopalnych.	☐ A. Finlandia ☐ B. Islandia
Dzięki położeniu na wybrzeżu Morza Północnego, gdzie występują silne wiatry, możliwe jest wykorzystanie przez to państwo siłowni wiatrowych.	☐ A. Dania ☐ B. Finlandia

7. Na podstawie mapy na wkladce wymień państwa, w których znajdują się elektrownie jądrowe.

20 Nowoczesna gospodarka – Francja

1. Wpisz w odpowiednie miejsca nazwy: krajów sąsiadujących z Francją; rzek: Loara, Sekwana, Rodan, Garonna; miast: Paryż, Lyon, Marsylia, Tuluza, Lille, Bordeaux; akwenów: Morze Śródziemne, Morze Północne, kanał La Manche.

2. Uzupełnij informacjami podanymi w ramce tabelę przedstawiającą strukturę zatrudnienia we Francji.

● 20% ● 77% ● 3% ● Przemysł ● Rolnictwo ● Usługi			
Dział gospodarki			
	dostarczanie płodów rolnych	wydobywanie surowców mineralnych i wytwarzanie produktów materialnych	świadczenia na rzecz ludzi bez wytwarzania dóbr materialnych
Struktura zatrudnienia w %			

3. Wymień pięć cech nowoczesnego francuskiego przemysłu.

- I. _____
- II. _____
- III. _____
- IV. _____
- V. _____

4. Podkreśl w każdym zdaniu jedną z wyróżnionych informacji, tak aby było ono prawdziwe.

- I. We Francji w elektrowniach wodnych produkuje się **50%** / **20%** energii.
- II. Francja ma ponad 50 reaktorów jądrowych, które wytwarzają **około 40%** / **ponad 70%** energii.
- III. Struktura produkcji energii sprawia, że ceny energii elektrycznej dla mieszkańców Francji są stosunkowo **niskie** / **wysokie**.
- IV. Francja **posiada nadwyżki** / **nie posiada nadwyżek** energii, dlatego **nie sprzedaje energii** / **sprzedaje energię** innym krajom.
- V. **Korzystna** / **Niekorzystna** struktura produkcji energii we Francji wpływa na **niski** / **wysoki** poziom emisji szkodliwych gazów.

5. Oceń, które cechy funkcjonowania elektrowni jądrowej są pozytywne, a które – negatywne. Uzupełnij tabelę. Wpisz w odpowiednie rubryki litery A–F.

- A. Koszty jej budowy są wysokie.
- B. Produkuje dużo energii.
- C. Nie zanieczyszcza środowiska podczas normalnej pracy.
- D. Może powodować skażenie środowiska w razie awarii.
- E. Charakteryzuje się niskimi kosztami produkcji energii.
- F. Wymaga składowania zużytego paliwa radioaktywnego.

Cechy funkcjonowania elektrowni jądrowej	
Pozytywne	Negatywne

6. Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania.

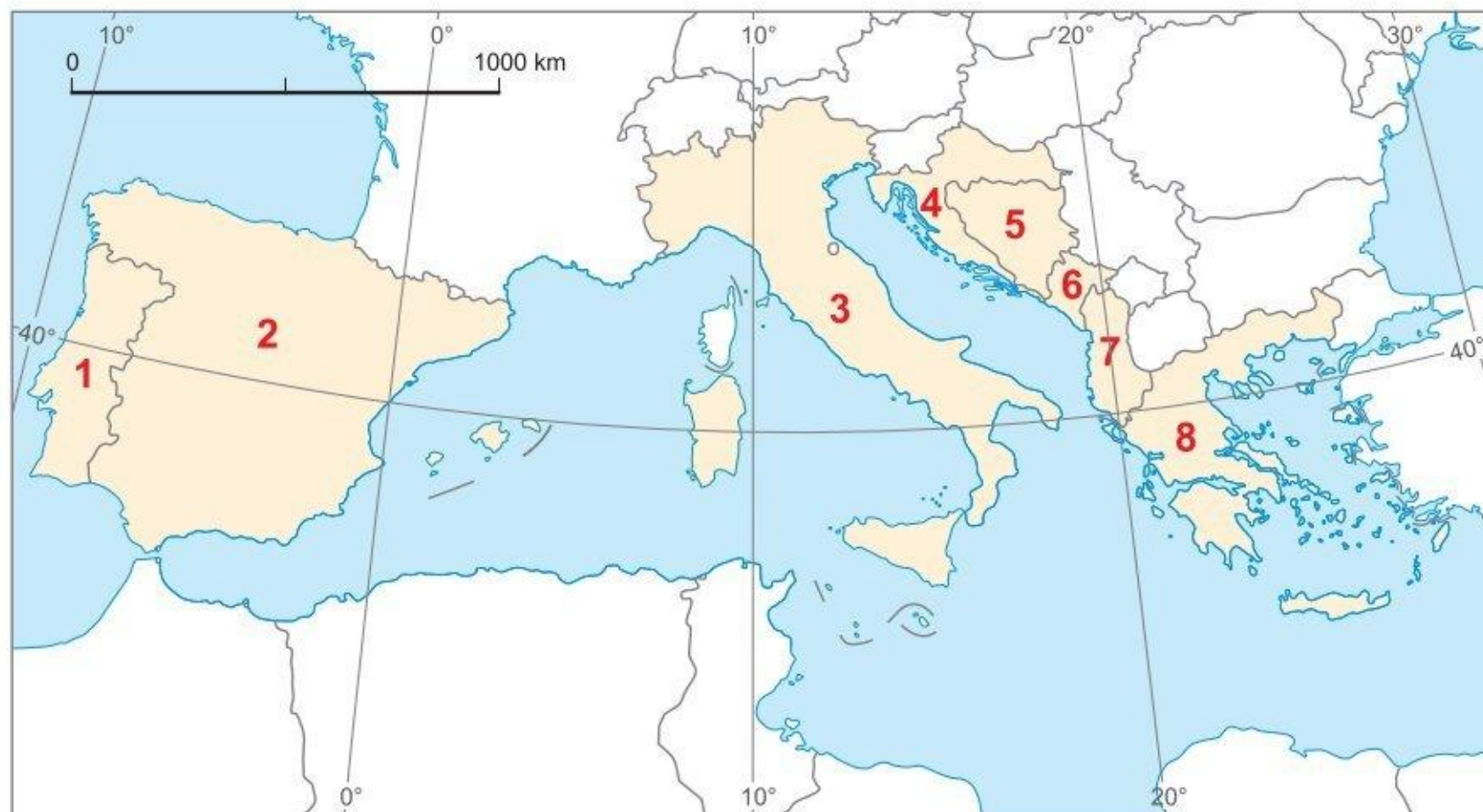
Francuskie szybkie koleje, poruszające się z prędkością ponad 300 km/godz., noszą nazwę	☐ A. Pendolino. ☐ B. TGV.
We Francji znajdują się zabytki, hotele, restauracje, atrakcje przyrodnicze, dlatego co roku ten kraj odwiedza	☐ A. kilka milionów turystów. ☐ B. kilkadziesiąt milionów turystów.
Działalność francuskich banków, które zapewniają możliwość korzystania z aplikacji mobilnych, nazywamy	☐ A. usługami gospodarczymi. ☐ B. usługami finansowymi.
Dostęp do internetu pozwalającego na szybki przepływ informacji ma we Francji	☐ A. ok. 87% mieszkańców. ☐ B. prawie 100% mieszkańców.

7. Na podstawie umieszczonej na wkladce mapy gospodarczej Francji wypisz trzy nazwy miast z zakładami przemysłu lotniczego.

1. _____
2. _____
3. _____

21 Europa Południowa – turystyczny raj

1. Na poniższej mapie numerami od 1 do 8 oznaczono wybrane państwa Europy Południowej.

Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy państw oraz nazwy półwyspów, na których te państwa są położone.

Numer na mapie	Państwo	Półwysep
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		

2. Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania.

Większość krajów Europy Południowej leży na obszarze	☐ A. sejsmicznym. ☐ B. asejsmicznym.
W krajobrazie krajów śródziemnomorskich dominują	☐ A. niziny. ☐ B. góry i wyżyny.
Klimat krajów Europy Południowej charakteryzuje się łagodną zimą oraz ciepłym i	☐ A. wilgotnym latem. ☐ B. suchym latem.

3. Podaj trzy czynniki, które przyczyniły się do szybkiego rozwoju turystyki w Europie Południowej.

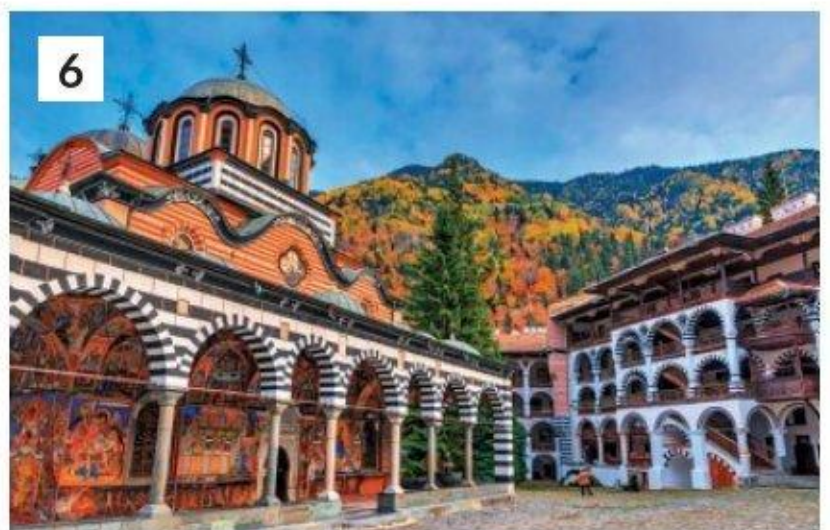
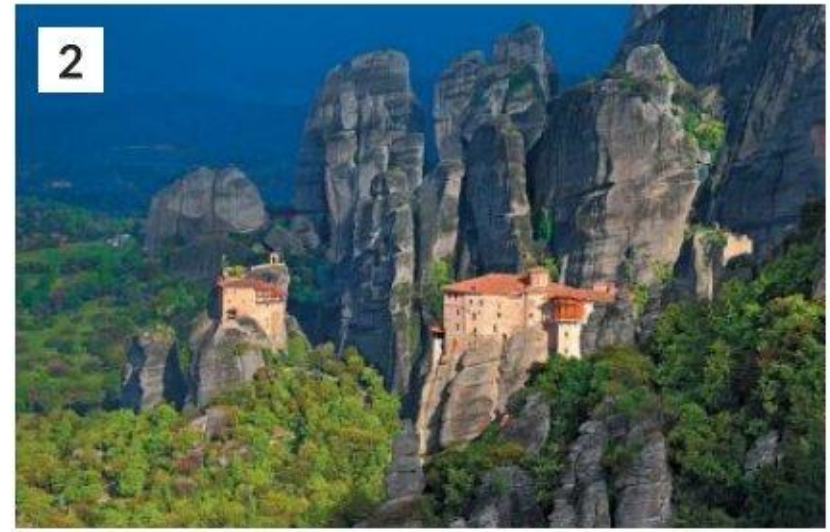
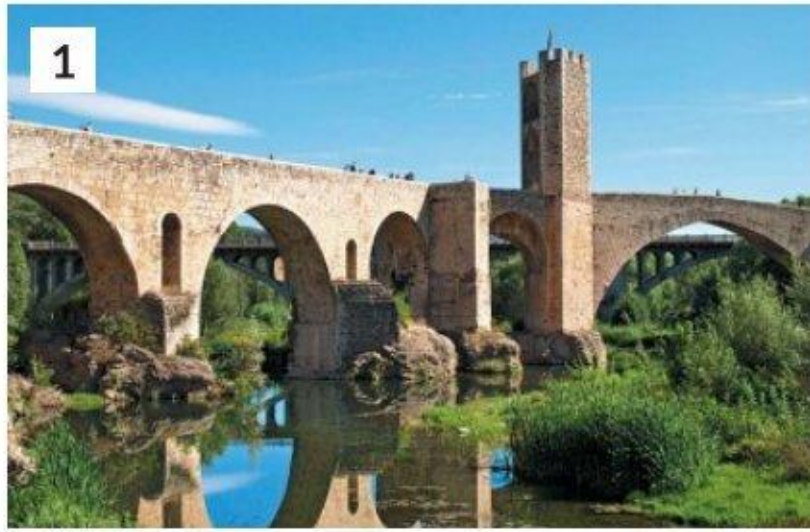
- I. _____
- II. _____
- III. _____

4. Zaznacz walory turystyczne, które decydują o atrakcyjności krajów leżących nad Morzem Śródziemnym.

☐ A. zabytki starożytnych cywilizacji	☐ E. zorze polarne
☐ B. jeziora polodowcowe	☐ F. liczne muzea i galerie
☐ C. fiordy	☐ G. ciepłe morze
☐ D. czynne wulkany	☐ H. kuchnia regionalna

5. Na fotografiach na s. 63 przedstawiono wybrane atrakcje turystyczne Europy Południowej. Na podstawie różnych źródeł opisz każdą z nich – wybierz z ramki nazwę obiektu oraz nazwę państwa, w którym on się znajduje.

- Macedonia Północna • Włochy • Grecja • Bułgaria • Hiszpania • Chorwacja
- Twierdza Samuela nad Jeziorem Ochrydzkim
- średniowieczne Stare Miasto w Dubrowniku
- warowny średniowieczny most w Besalú
- prawosławne klasztory w Meteorach
- Forum Romanum
- monastyr Rilski

6. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Agroturystyka polega na spędzaniu wolnego czasu w środowisku wiejskim. **P / F**
- II. Największe dochody z turystyki zagranicznej w regionie śródziemnomorskim czerpie Chorwacja. **P / F**
- III. Andora, Monako i San Marino to minipaństwa leżące w regionie śródziemnomorskim. **P / F**
- IV. Watykan, Asyż, Fatima należą do miejsc kultu religijnego położonych we Włoszech. **P / F**

7. Wymień pięć negatywnych skutków rozwoju turystyki.

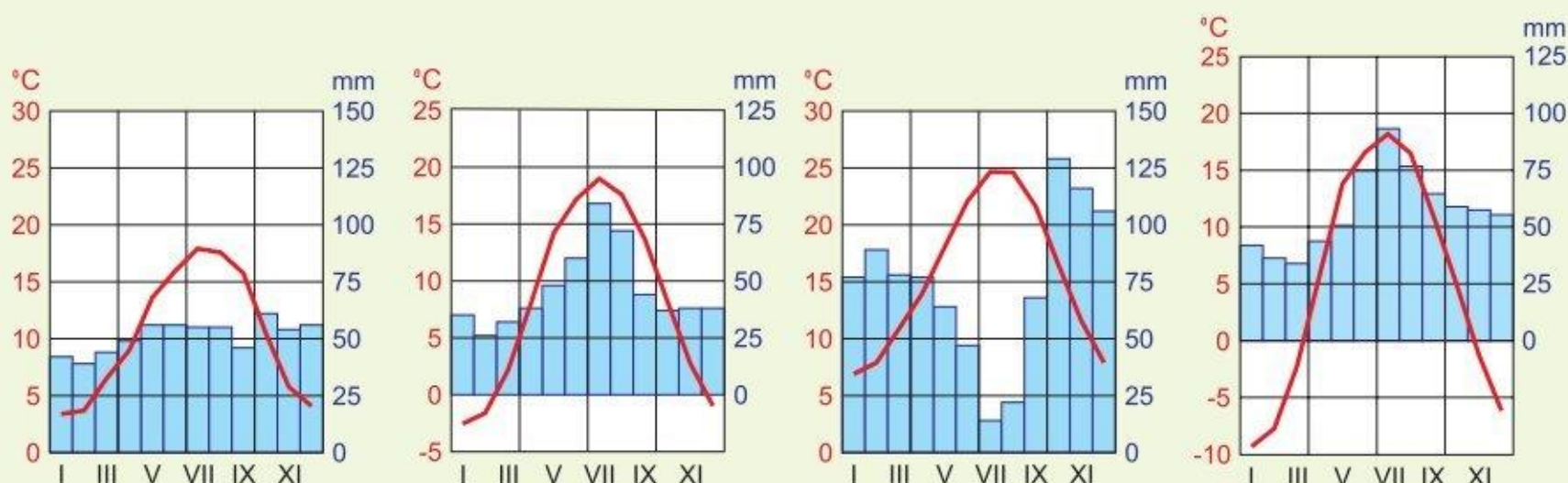
- I. _____
- II. _____
- III. _____
- IV. _____
- V. _____

8. Zaproponuj hasło zachęcające turystów do odwiedzenia wybranego miejsca nad Morzem Śródziemnym.

9. Znajdź w dowolnym źródle trzy przepisy na dania obiadowe typowe dla Europy Południowej. Następnie wypisz te ich składniki, które są charakterystyczne dla kuchni śródziemnomorskiej.

22 Podsumowanie działu

1. Na klimatogramach przedstawiono rozkład temperatury powietrza i opadów w ciągu roku w czterech stolicach europejskich: Moskwie, Paryżu, Rzymie i Warszawie. Przyporządkuj klimatogramom odpowiednie miasta. Wpisz w każdą lukę pod klimatogramem właściwą nazwę stolicy.

2. Zaznacz zestaw, w którym podano wyłącznie nazwy gór wypiętrzonych (po raz pierwszy) podczas orogenezy alpejskiej.

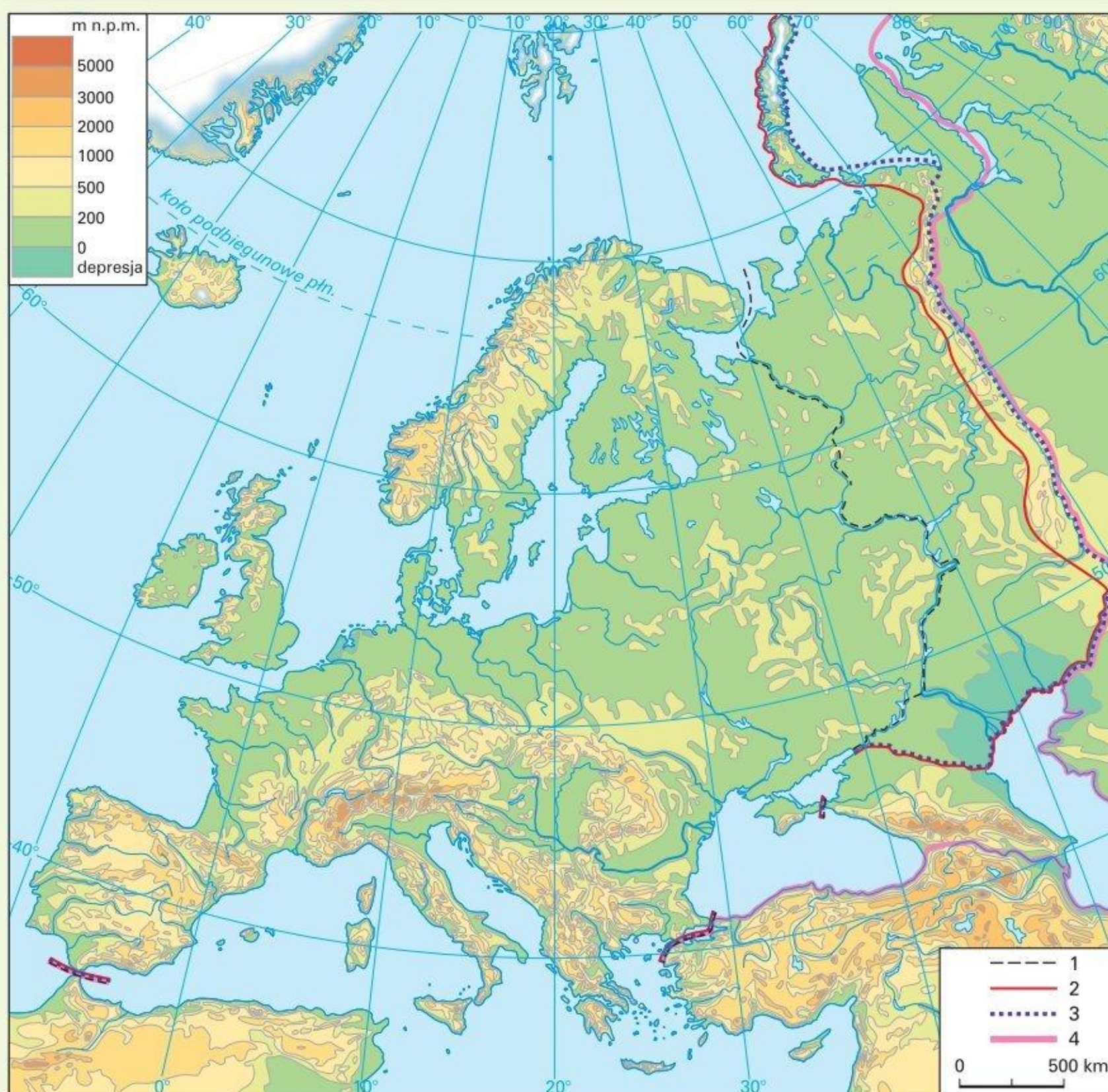
- ☐ A. Góry Dynarskie, Karpaty, Pireneje, Ural.
- ☐ B. Alpy, Góry Dynarskie, Karpaty, Sudety.
- ☐ C. Apeniny, Góry Dynarskie, Karpaty, Pireneje.
- ☐ D. Apeniny, Góry Skandynawskie, Alpy, Pireneje.

3. Zaznacz nazwy państw, które przestały istnieć w wyniku przemian politycznych zachodzących pod koniec ubiegłego wieku.

- ☐ A. Albania.
- ☐ B. Czarnogóra.
- ☐ C. Czechosłowacja.
- ☐ D. Jugosławia.
- ☐ E. Macedonia.
- ☐ F. Mołdawia.
- ☐ G. Niemiecka Republika Demokratyczna.
- ☐ H. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

4. Poniższy tekst zawiera informacje dotyczące przebiegu granicy między Europą a Azją. Granicę tę zaznaczono na mapie jedną z czterech linii.

Granica między Europą a Azją jest prowadzona wschodnim wybrzeżem Nowej Ziemi, wschodnim podnóżem Uralu i rzeką Embą aż do Morza Kaspijskiego. Dalej biegnie wzdłuż jego wybrzeża do ujścia rzeki Kumy, a następnie obniżeniem rzek Kumy i Manycza do Morza Azowskiego. Granica przebiega przez Cieśninę Kerczeńską do Morza Czarnego, a następnie przez cieśniny Bosfor i Dardanele do Morza Egejskiego.

Wpisz w lukę numer właściwej linii.

Granicę między Europą a Azją zaznaczono na mapie linią oznaczoną numerem ____.

5. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli podane nazwy języków i ich grup.

- romańskie ● lapoński ● irlandzki ● bałtyckie
- angielski ● chorwacki ● włoski ● ugrofińskie

Grupa języków	Język
celtyckie	
	walijski
	portugalski
germańskie	
	szwedzki
	litewski
	łotewski
słowiańskie	polski
	węgierski

6. Podaj trzy przykłady gospodarczego wykorzystania wód geotermalnych na Islandii.

1. _____
2. _____
3. _____

7. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Przyczyną ruchu płyt litosfery są

- ☐ A. wybuchy wulkanów.
☐ B. trzęsienia ziemi.
☐ C. ruchy magmy we wnętrzu Ziemi.
☐ D. ruchy górotwórcze.

8. Podaj po trzy podobieństwa i trzy różnice między Paryżem a Londynem.

Podobieństwa	Różnice

9. Podkreśl w każdym zdaniu jedną z wyróżnionych informacji, tak aby było ono prawdziwe.

- I. Powierzchnia użytków rolnych na Węgrzech jest **większa** / **mniej** niż w Danii.
 II. Liczba gospodarstw ekologicznych na Węgrzech jest **większa** / **mniej** niż w Danii.
 III. Zbiory zbóż na Węgrzech są **większe** / **mniej** niż w Danii.
 IV. Produkcja mleka krowiego na Węgrzech jest **większa** / **mniej** niż w Danii.

10. Wyjaśnij, dlaczego rozwój energetyki odnawialnej w krajach europejskich jest korzystny.

11. Przyporządkuj grupom krajów rodzaj energetyki mający znaczny udział w produkcji energii w tych krajach.

● geotermalna ● jądrowa ● słoneczna ● wiatrowa ● wodna

Kraje	Rodzaj energetyki
Dania, Irlandia, Portugalia	
Norwegia, Albania, Austria, Islandia, Szwecja, Szwajcaria	
Islandia, Włochy	
Niemcy, Włochy, Wielka Brytania, Hiszpania	
Francja, Szwecja	

12. Podkreśl nazwy nowoczesnych gałęzi przemysłu, które odgrywają ważną rolę w gospodarce Francji.

● przemysł farmaceutyczny ● górnictwo ● hutnictwo żelaza
 ● przemysł elektroniczny ● przemysł lotniczy ● przemysł drzewny
 ● przemysł samochodowy ● hutnictwo szkła

13. Napisz, który kraj Europy warto twoim zdaniem odwiedzić podczas wakacji. Odpowiedź uzasadnij.

23 Niemcy – przemiany przemysłu

1. Na podstawie map z atlasu i podręcznika uzupełnij poniższe zdania.

Nadrenia Północna-Westfalia jest najdalej na _____ wysuniętym landem (regionem administracyjnym) Niemiec. Od zachodu sąsiaduje z dwoma krajami: _____ i _____. Stolicą Nadrenii Północnej-Westfalii jest _____, miasto położone nad rzeką _____.

2. Wymień trzy pozytywne i trzy negatywne skutki gwałtownego rozwoju przemysłu wydobywczego Nadrenii Północnej-Westfalii w XIX w.

Skutki gwałtownego rozwoju przemysłu wydobywczego Nadrenii Północnej-Westfalii w XIX w.	
Pozytywne	Negatywne

3. Podkreśl w każdym zdaniu jedno z wyróżnionych określeń, tak aby informacja była prawdziwa.

- I. Plan Marshalla **ułatwił** / **utrudnił** odbudowę gospodarczą Niemiec po zakończeniu II wojny światowej.
- II. Lata 50. XX w. były w Nadrenii Północnej-Westfalii okresem **rozkwitu** / **likwidacji** tradycyjnych gałęzi przemysłu, takich jak górnictwo i hutnictwo.
- III. Po zakończeniu II wojny światowej zatrudnienie w górnictwie w Nadrenii Północnej-Westfalii znacznie **zmałało** / **wzrosło**.
- IV. Upadek górnictwa w Nadrenii Północnej-Westfalii był spowodowany **wzrostem** / **obniżeniem** kosztów wydobycia węgla.

4. Wyjaśnij, na czym polegała restrukturyzacja przemysłu w Nadrenii Północnej-Westfalii po upadku górnictwa i hutnictwa w latach 60. XX w.

5. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. W wyniku przemian, do których doszło w przemyśle w Nadrenii Północnej-Westfalii pod koniec XX w., wzrosła liczba miejsc pracy w górnictwie. **P / F**
- II. W roku 1970 liczba czynnych kopalń węgla w Nadrenii Północnej-Westfalii była mniejsza niż w roku 2000. **P / F**
- III. W związku z tym, że wydobywanie węgla w Nadrenii Północnej-Westfalii stało się nieopłacalne, w regionie tym zainwestowano znaczne środki w rozwój nowych technologii i badań naukowych. **P / F**
- IV. Zmiany w przemyśle umożliwiły wprowadzenie oszczędnych i mniej szkodliwych dla środowiska technologii produkcji przemysłowej. **P / F**

6. Zaznacz działania, dzięki którym – pomimo wielu problemów gospodarczych – Nadrenia Północna-Westfalia pozostaje najlepiej rozwiniętym regionem Niemiec.

- ☐ A. Dotacje państwowe dla upadających kopalń, hut i fabryk.
- ☐ B. Zamykanie nierentownych zakładów przemysłowych.
- ☐ C. Inwestycje w odnawialne źródła energii.
- ☐ D. Zwiększenie importu węgla kamiennego.
- ☐ E. Tworzenie wyższych uczelni technicznych i instytutów badawczych.
- ☐ F. Utrzymywanie miejsc pracy w górnictwie.
- ☐ G. Wdrożenie programów wspierających rozwój usług.
- ☐ H. Rozwój gałęzi przemysłu opartych na wiedzy, takich jak przemysł elektroniczny i biotechnologiczny.
- ☐ I. Zwiększenie wydobywania surowców mineralnych.

1. navtur.pl/place/show/1010,kompleks-przemyslowy-zollverein
2. www.starakopalnia.pl

24 Walory turystyczne Litwy i Białorusi

1. Zaznacz zdania, które przedstawiają charakterystykę Litwy i Białorusi zgodnie z prawdą.

- ☐ A. Zarówno Litwę, jak i Białoruś zalicza się do Europy Zachodniej.
- ☐ B. Jeden z krajów należy do państw bałtyckich.
- ☐ C. Polska graniczy z nimi od wschodu.
- ☐ D. Oba państwa graniczą z Polską od południa.
- ☐ E. Litwa i Białoruś znacznie różnią się wielkością zajmowanej powierzchni.
- ☐ F. Kraje te odzyskały niepodległość po zakończeniu II wojny światowej.
- ☐ G. W jednym z nich walutą płatniczą jest euro.

2. Na podstawie podręcznika i innych źródeł przygotuj krótki opis wskazanych obiektów na Litwie, wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO, który zachęci turystów do ich odwiedzenia.

Mierzeja Kurońska: _____

Stare Miasto w Wilnie: _____

3. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Litwa i Białoruś są członkami Unii Europejskiej. **P / F**
- II. Przed przekroczeniem granicy Białorusi należy okazać paszport. **P / F**
- III. Na Litwie do dziś mieszka wiele osób polskiego pochodzenia. **P / F**
- IV. Białoruś należy do Związku Radzieckiego. **P / F**

4. Na podstawie podręcznika i informacji zawartych na stronie internetowej Białowieskiego Parku Narodowego (www.bpn.com.pl) scharakteryzuj walory przyrodnicze Puszczy Białowieskiej położonej na pograniczu polsko-białoruskim.

5. Uzupełnij poniższe zdania nazwami geograficznymi podanymi w ramce.

● Nieśwież ● Białowieski Park Narodowy ● Druskieniki ● Wilno ● Nowogródek

Ostra Brama, którą wspomina Adam Mickiewicza w epopei narodowej *Pan Tadeusz*, znajduje się w _____, obecnej stolicy Litwy. Wielu naszych rodaków korzysta z walorów wypoczynkowych i leczniczych _____ – najsłynniejszego uzdrowiska na Litwie. Wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO zamek w _____ został wzniesiony przez Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła na przełomie XVI i XVII w. W białoruskiej miejscowości _____ znajduje się dworek rodzinny Mickiewiczów, w którym słynny polski wieszcz spędził dzieciństwo. Żubry, największe lądowe ssaki żyjące w Europie, są symbolem _____, kompleksu leśnego położonego na pograniczu Polski i Białorusi.

6. Podkreśl w każdej parze wyróżnionych określeń informację prawdziwą.

- I. Litwa i Białoruś są w przeważającej części krajami **nizinnymi** / **wyżynnymi**.
- II. Jednocześnie z Litwą i Białorusią graniczy województwo **podlaskie** / **lubelskie**.
- III. Źródła rzeki Niemen znajdują się na terenie **Litwy** / **Białorusi**.
- IV. Stolicą Białorusi jest **Grodno** / **Mińsk**.
- V. Białoruś graniczy z **czterema** / **pięcioma** krajami, a Litwa – z **czterema** / **pięcioma**.

25 Atrakcje turystyczne Czech i Słowacji

1. Wymienione atrakcje turystyczne podziel na przyrodnicze i pozaprzyrodnicze, a następnie wpisz nazwy w odpowiednie miejsce w tabeli.

- ciepły klimat • zamki • góry • muzea • jeziora
- lasy • morze • jaskinie • teatry • festiwale

Atrakcje turystyczne	
Przyrodnicze	Pozaprzyrodnicze

2. Wymień rodzaje turystyki lub sportu, które można uprawiać w górach Czech i Słowacji.

3. Uzupełnij mapę. Wpisz w odpowiednie miejsca nazwy: Czechy, Polska, Słowacja, Karpaty i Sudety.

4. Uzupełnij tabelę nazwami i liczbami podanymi w ramce.

• Gerlach • Karkonosze • Śnieżka • Tatry • 1603 • 2655

Państwo	Czechy	Słowacja
Najwyższe pasmo górskie		
Najwyższy szczyt		
Wysokość najwyższego szczytu (m n.p.m.)		

5. Na podstawie własnej wiedzy podaj krótką definicję turystyki.

- I. Baseny termalne w Popradzie i Tatralandii znajdują się na terenie **Czech / Słowacji**.
- II. Jaskinie krasowe powstają w wyniku rozpuszczania skał **wulkanicznych / wapiennych** przez wodę opadową.
- III. Skalne miasto w czeskich Sudetach to **naturalny labirynt skalny wyżłobiony w piaskowcach / podziemne miasto zbudowane przez ludzi**.
- IV. Most Karola łączy brzegi **Dunaju / Wełtawy** w **Bratysławie / Pradze**.
- V. Stolicą Słowacji jest **Praga / Bratysława**, w której można zobaczyć ruiny średniowiecznego zamku **Devín / Hradczany**.

7. Wyjaśnij, co to jest lista światowego dziedzictwa UNESCO.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

8. Poniżej przedstawiono fotografie wybranych atrakcji turystycznych Czech i Słowacji. Zapisz nad każdym zestawem zdjęć nazwę państwa, w którym zostały zrobione, i podpisz poszczególne obiekty nazwami podanymi w ramce.

- Vlkolíneć • Czeski Raj • Zamek Orawski • Śnieżka
- Český Krumlov • Wielki Rozsutec w Małej Fatrze

A. Państwo: _____

B. Państwo: _____

26

Ukraina w czasach przemian

1. Dokończ zdanie. Zaznacz A lub B, 1 albo 2 oraz C bądź D, aby wskazać właściwe informacje.

Ukraina, która ogłosiła niepodległość w roku

A	1989	i powstała w wyniku rozpadu	1	WNP,	ma stolicę	C	w Kijowie.
B	1991		2	ZSRR,		D	we Lwowie.

2. Uzupełnij mapę.

- Wpisz nazwy państw sąsiadujących z Ukrainą.
- Wpisz nazwy mórz oblewających Ukrainę.
- Wpisz nazwy miast: Kijów, Charków, Lwów, Donieck, Odessa, Krzywy Róg, Mariupol.
- Wpisz nazwę Krym.

3. Uzupełnij tabelę. Porównaj dane i zapisz wnioski.

Państwo	Powierzchnia (tys. km ²)	Liczba ludności (mln osób)
Polska		
Ukraina		

Wnioski: _____

4. Podkreśl w zdaniach jedną z wyróżnionych informacji, tak aby zdania były prawdziwe.

- I. Na Ukrainie występują **bardzo dobre** / **słabe** gleby – czarnoziemy. **Nie sprzyja** / **Sprzyja** to uprawie zbóż i buraków cukrowych.
- II. Ukraina **posiada złoża** / **nie posiada złóż** węgla kamiennego i rud żelaza.
- III. Ukraina **eksportuje do Rosji** / **importuje z Rosji** ropę naftową i gaz ziemny.
- IV. W latach 90. XX w. na Ukrainie **powoli** / **szybko** przeprowadzano proces prywatyzacji.
- V. Gospodarka ukraińska rozwija się **szybciej** / **wolniej** niż polska gospodarka.

5. Przyporządkuj do problemów współcześnie dotyczących Ukrainę, przyczyny które do nich doprowadziły. Wpisz w luki odpowiednie litery.

Problemy:

- I. wyludnianie się Ukrainy
- II. starzenie się społeczeństwa
- III. wzrost nastrojów nacjonalistycznych
- IV. zbyt wolny wzrost gospodarczy

Przyczyny:

- A. jednoczenie narodu w celu obrony interesów kraju
- B. korupcja i napięta sytuacja polityczna
- C. mała liczba urodzeń
- D. emigracja zarobkowa

I. _____ , _____

III. _____

II. _____ , _____

IV. _____

6. Napisz w kilku zdaniach, na czym polega spór o Krym między Ukrainą a Rosją.

7. Poniższą fotografię wykonano w styczniu 2014 r. w Kijowie. Napisz krótko, jakie wydarzenie jest na niej przedstawione.

27 Rosja – od Bałtyku po Ocean Spokojny

1. Na mapie Rosji numerami od 1 do 17 oznaczono krainy geograficzne, rzeki oraz jeziora, a literami A–K państwa, z którymi ten kraj graniczy.

a) Uzupełnij tabelę. Wpisz nazwy wybrane z ramki w odpowiednie rubryki, a obok nazw obiektów – cyfry, którymi oznaczono je na mapie.

- Bajkał • Kołymskie • Ob • Peczora • Ural • Zachodniosyberyjska
- Czerskiego • Wschodnioeuropejska • Nadkaspijska • Onega • Środkowsyberyjska
- Kaukaz • Lena • Wierchojańskie • Czukockie • Wołga • Angara

Jeziora	Oznaczenie na mapie

Niziny	Oznaczenie na mapie

Wyżyny	Oznaczenie na mapie

Rzeki	Oznaczenie na mapie

Góry	Oznaczenie na mapie

b) Wpisz we właściwe miejsca nazwy państw graniczących z Rosją (nie uwzględniaj obwodu królewieckiego), a następnie uzupełnij zdanie.

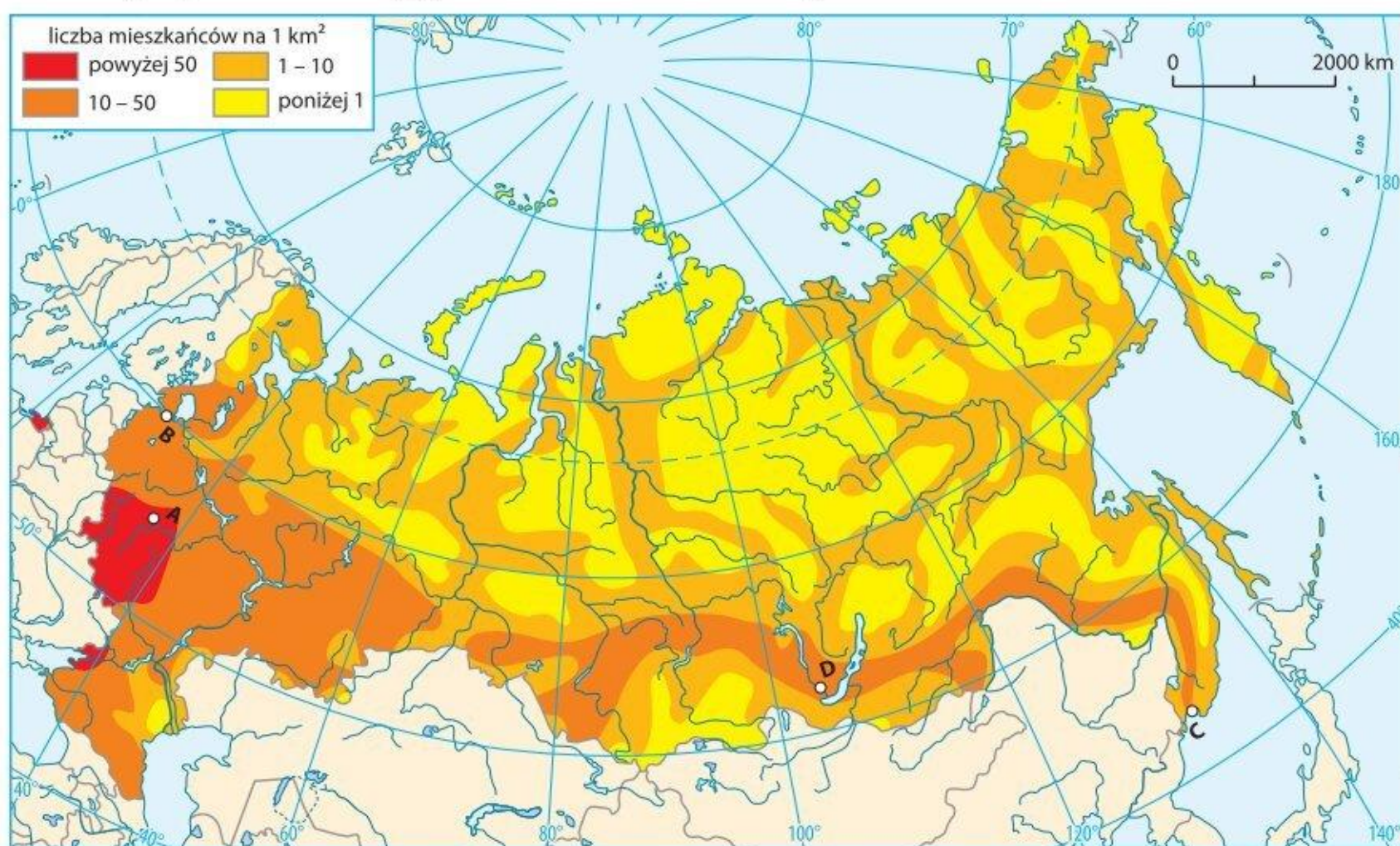
- A. _____ E. _____ I. _____
 B. _____ F. _____ J. _____
 C. _____ G. _____ K. _____
 D. _____ H. _____

Rosja (uwzględniając obwód królewiecki) graniczy z _____ państwami, spośród których _____ jest położonych na kontynencie azjatyckim, a _____ – w Europie.

2. Dokończ poprawnie zdania. Zaznacz A lub B, aby wskazać właściwe informacje.

- I. W Rosji wprowadzono 11 stref czasowych ze względu na bardzo dużą rozciągłość
- ☐ A. południkową.
☐ B. równoleżnikową.
- II. Duża różnorodność krajobrazowa tego kraju – od tundry po stepy – wynika z jego znacznej rozciągłości
- ☐ A. południkowej.
☐ B. równoleżnikowej.

3. Mapa przedstawia gęstość zaludnienia Rosji.

Na podstawie mapy oraz własnej wiedzy podaj trzy elementy środowiska przyrodniczego, które w bezpośredni sposób wpływają na rozmieszczenie ludności w Rosji. Następnie wyjaśnij oddziaływanie każdego z nich.

1. Czynniki: _____

Wpływ na rozmieszczenie ludności: _____

2. Czynniki: _____

Wpływ na rozmieszczenie ludności: _____

3. Czynniki: _____

Wpływ na rozmieszczenie ludności: _____

4. Na podstawie opisów rozpoznaj miasta i zapisz w tabeli ich nazwy oraz litery, którymi oznaczono je na mapie w zadaniu 3.

Opis miasta	Nazwa miasta	Oznaczenie na mapie
Leży nad rzeką, która wypływa z jeziora Bajkał. Jest także ważnym węzłem kolejowym trasy transsyberyjskiej		
Największe miasto Europy. Turyści najchętniej odwiedzają w nim takie miejsca, jak plac Czerwony, cerkiew Wasyla Błogostawionego i teatr Bolszoi		
Leży nad Zatoką Fińską, a jego nazwa w ciągu wieków kilka razy się zmieniała. Pałac Zimowy jest jednym z najbardziej znanych zabytków miasta, a dużą atrakcją dla turystów są mosty podnoszone nocą w celu umożliwienia żeglugi		
Leży nad Morzem Japońskim i jest docelowym węzłem kolejowym najdłuższej linii kolejowej na świecie – Kolei Transsyberyjskiej		

5. Uzasadnij stwierdzenie, że zmieniające się ceny surowców energetycznych na rynkach światowych mają bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy Rosji.

6. Wymień trzy cechy, które charakteryzują poziom życia ludności w Rosji.

1. _____
2. _____
3. _____

7. Uzupełnij tabelę. Oceń prawdziwość zdań i zaznacz TAK lub NIE. Następnie w ostatniej kolumnie zapisz litery, którymi oznaczono właściwe uzasadnienia odpowiedzi.

Opis	Odpowiedź	Uzasadnienie
Rolnictwo Rosji skupia się głównie w południowej części kraju	☐ TAK ☐ NIE	
W Rosji rozwinęły się przede wszystkim sadownictwo i warzywnictwo	☐ TAK ☐ NIE	
Tajga nie ma żadnego znaczenia dla gospodarki Rosji	☐ TAK ☐ NIE	
Największy udział w eksporcie Rosji mają artykuły przemysłu przetwórczego	☐ TAK ☐ NIE	
W północnej części kraju mieszkańcy mają bardzo duże trudności podczas budowy domów.	☐ TAK ☐ NIE	

- A. Głównymi uprawami ze względu na warunki klimatyczno-glebowe są zboża i ziemniaki.
- B. Występuje tam wieloletnia zmarzlina, której przypowierzchniowa warstwa rozmraża w miesiącach letnich, tworząc tereny podmokłe.
- C. Dochody państwa wynikają przede wszystkim z wpływów z eksportu surowców mineralnych.
- D. Na niższych szerokościach geograficznych klimat jest łagodniejszy, a gleby są dużo żyzniejsze (występują tu m.in. czarnoziemy).
- E. Pozyskuje się tam drewno, grzyby oraz rośliny do wyrobu leków, a bogactwo fauny umożliwia łowiectwo.

28 Wzajemne relacje Polski i jej sąsiadów

1. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Bezpieczeństwo Polski i jej rozwój gospodarczy zależą od dobrych relacji z sąsiadami. **P / F**
- II. Liczba państw, z którymi graniczy Polska, jest niezmienna od zakończenia II wojny światowej. **P / F**
- III. Polska i wszystkie państwa z nią sąsiadujące należą do NATO. **P / F**
- IV. Kraje sąsiadujące z Polską mają zróżnicowane systemy polityczne. **P / F**

2. Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania, tak aby schemat zawierał prawdziwe informacje.

Jednolite przepisy ułatwiają przepływ osób i towarów między Polską a		
☐ A. Litwą, Rosją, Białorusią i Ukrainą.	☐ B. Rosją, Czechami, Słowacją i Niemcami.	☐ C. Litwą, Czechami, Słowacją i Niemcami.

Wynikają one z przynależności krajów do		
☐ I. Rady Europy.	☐ II. ONZ.	☐ III. Unii Europejskiej.

Wspólna polityka z zakresu bezpieczeństwa tych krajów wynika w szczególności z ich przynależności do		
☐ a) Rady Europy.	☐ b) NATO.	☐ c) ONZ.

3. Przeczytaj tekst źródłowy i na jego podstawie wykonaj polecenia.

Na liście krajów, które sprowadzają najwięcej towarów z Polski, w 2017 r. znalazły się: Niemcy – 27,4% udziału, Czechy – 6,4% (awans o jedną pozycję w stosunku do roku 2016), Wielka Brytania – 6,4% (spadek o 1 pozycję), Francja – 5,6% oraz Włochy – blisko 5%.

Lista pięciu najważniejszych dostawców towarów do Polski w 2017 r. prezentowała się tak samo jak w roku 2016, tj.: Niemcy – ok. 23% udziału, Chiny – ok. 12%, Rosja – 6,5%, Włochy – 5,3%, Francja – ok. 4%.

Wartość polskiego eksportu do całej Unii Europejskiej w 2017 r. wzrosła (w porównaniu do 2016 r.) o 10%. Eksport do Niemiec był wyższy o 10%, do Czech – o 7,5%, do Wielkiej Brytanii – o 5,5%, do Francji – o 12,5%, a do Włoch – o 13,5%. Wzrosła także sprzedaż towarów do Rosji – o 18,5%, na Ukrainę – o 23% oraz na Białoruś – o blisko 8,5%.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/handel-zagraniczny-polski-w-2017-r-wg-wstepnych-danych-gus-z-dnia-12-lutego-2018-r> [dostęp 09.02.2024].

- a) Podaj nazwę kraju, którego udział w obrotach handlowych Polski jest największy (największa suma udziałów eksportu i importu) – _____.
- b) Podaj nazwy krajów, które sąsiadują z Polską i znajdują się na liście pięciu najważniejszych jej importerów (odbiorców towarów) – _____
i _____.
- c) Podaj nazwy państw sąsiadujących z Polską, które znajdują się na liście pięciu najważniejszych eksporterów towarów do naszego kraju – _____
i _____.
- d) Podaj nazwy krajów nienależących do UE, do których sprzedaż towarów z Polski zwiększyła się w 2017 r. – _____, _____,
_____.

4. Na podstawie własnej wiedzy i innych źródeł wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij tabelę. Wpisz w odpowiednie rubryki wybrane z ramki nazwy państw, które należą do wymienionych organizacji.

• Polska • Rosja • Ukraina • Białoruś • Niemcy • Czechy • Słowacja • Litwa

Rada Europy	Grupa G7	NATO	Grupa Wyszehradzka	UE

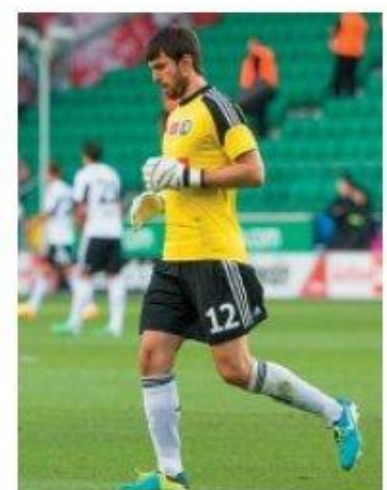
b) Podaj skróty i pełne nazwy organizacji, do których jednocześnie należą Polska i wszystkie kraje z nią sąsiadujące.

1. _____

2. _____

5. Fotografie przedstawiają postaci znane w Polsce i krajach sąsiednich. Na podstawie różnych źródeł i własnej wiedzy podpisz je. Pod każdym zdjęciem wpisz nazwisko i kraj pochodzenia osoby wybranej z ramki oraz jej zawód.

• Dušan Kuciak • Ewa Farna • Steffen Möller • Weronika Marczuk
• Niemcy • Ukraina • Czechy • Słowacja

6. Uzupełnij tabelę na podstawie różnych źródeł. Obok każdej nazwy państwa sąsiadującego z Polską wpisz pozytywny przykład jego relacji z naszym krajem oraz przykład trudności w kontaktach międzypaństwowych. Skorzystaj z przykładu dotyczącego Niemiec.

Państwo	Pozytywny przykład relacji	Trudności
Niemcy	<i>Powstanie organizacji PNWM, która dofinansowuje polsko-niemieckie projekty młodzieżowe</i>	<i>Problemy związane z trudną wspólną historią (np. II wojna światowa)</i>
Czechy		
Słowacja		
Ukraina		
Białoruś		
Litwa		
Rosja		

Na podstawie informacji wpisanych do tabeli sformułuj wniosek dotyczący relacji Polski z krajami z nią sąsiadującymi.

29

Podsumowanie działu

1. Na podstawie map w atlasie geograficznym oraz własnej wiedzy uzupełnij tabelę dotyczącą sąsiadów Polski.

Flaga	Państwo	Stolica	Rzeka, nad którą leży stolica	Obowiązująca waluta
				
				
				
				
				
				
				

2. Zaznacz nazwy tych krajów sąsiadujących z Polską, które od polskich obywateli przekraczających granicę wymagają wizy.

☐ A. Litwa	☐ E. Czechy
☐ B. Niemcy	☐ F. Słowacja
☐ C. Białoruś	☐ G. Ukraina
☐ D. Rosja	

3. Przyporządkuj czas wydarzeń związanych z rozwojem przemysłu w Nadrenii Północnej-Westfalii do ich opisów. Połącz liniami właściwe rubryki.

Odbudowa miast, dróg i zakładów przemysłowych wymagająca dużej ilości surowców naturalnych i maszyn.	pierwsza połowa XIX w.
Uruchomienie rządowych programów wspierających rozwój przedsiębiorstw usługowych w celu zahamowania wzrostu bezrobocia.	lata 70.–90. XX w.
Rozwój biotechnologii oraz budowa centrów rozwojowych należących do producentów urządzeń mobilnych.	początek drugiej połowy XX w.
Szybkie powstawanie kopalń i hut dzięki zasobom węgla kamiennego, rud żelaza oraz cynku i ołowiu.	lata 60. XX w.
Stopniowe zmniejszanie produkcji i zwalnianie pracowników nierentownych kopalń z powodu zbyt wysokich kosztów wydobycia węgla.	pierwsza dekada XXI w.

4. Stolica Rosji jest nazywana portem pięciu mórz. Na podstawie mapy w atlasie geograficznym wymień ich nazwy.

1. Morze _____	4. Morze _____
2. Morze _____	5. Morze _____
3. Morze _____	

Źródła ilustracji i fotografii

Fotografie i rysunki: okładka (Londyn) mbbirdy/ E+/Getty Images; s. 3 (Tossa de Mar, Costa Brava, Hiszpania) gbarm/iStockphoto/Getty Images; s. 5 (globus) Grażyna Bryk/WSiP, (mapa) Adrian Bergiel; s. 7 (Park Güell) MarinaD_37/Shutterstock.com, (wulkan górujący nad miastem) Mariia Golovianko/Shutterstock.com, (minaret w Albanii) Katsiuba Volha/Shutterstock.com, (Grecja) Ihor Pasternak/Shutterstock.com; s. 9 (Holandia) Yasonya/Shutterstock.com, (Francja) Sander van der Werf/Shutterstock.com; s. 11 (mapy) Zespół Kartografii WSiP; s. 16 (glob) Marcin Wereszczyński; s. 21 (mapa) Zespół Kartografii WSiP; s. 22 (mapa Polski) Adrian Bergiel; s. 23 (oba rysunki) Paweł Kamiński; s. 24 (Park Narodowy Yasuni) Dr Morley Read/Shutterstock.com, (pingwiny) Volodymyr Goinyk/Shutterstock.com, (dromadery) Vinnikava Viktoriya/Shutterstock.com, (Puszcza Kampinoska) JanBeZiemi/Shutterstock.com; s. 25 (Azja) Marcin Wereszczyński; s. 27 (Polska) Adrian Bergiel; s. 31 (położenie Polski) Adrian Bergiel; s. 32 (Europa) Zespół Kartografii WSiP; s. 34 (mapa polityczna) Marcin Wereszczyński; s. 37 (Ziemia) Zespół Kartografii WSiP; s. 38 (płyty litosfery) Zespół Kartografii WSiP; s. 41 (temperatura w styczniu) Marcin Wereszczyński; s. 43 (klimatogramy) Zespół Kartografii WSiP; s. 44 (roślinność Europy) Marcin Wereszczyński; s. 46 (europejski banan) Marcin Wereszczyński; s. 48 (mapa polityczna) Marcin Wereszczyński; s. 50 (Londyn) s4svisuals/Shutterstock.com, (Paryż) Catarina Belova/Shutterstock.com; s. 55 (kukurydza) branislavpudar/Shutterstock.com, (pszenica) irin-k/Shutterstock.com, (słoneczniki) gornjak/Shutterstock.com, (pole rzepaku) Dziajda/Shutterstock.com; s. 58 (Francja) Marcin Wereszczyński; s. 61 (Europa Południowa) Marcin Wereszczyński; s. 63 (Bułgaria) Dennis van de Water/Shutterstock.com, (Hiszpania) JanBeZiemi/Shutterstock.com, (Chorwacja) emperorcosar/Shutterstock.com, (Grecja) Inu/Shutterstock.com (Macedonia) zefart/Shutterstock.com, (Włochy) Marco Rubino/Shutterstock.com; s. 65 (klimatogramy) Zespół Kartografii WSiP; s. 66 (granice Europy) Zespół Kartografii WSiP; s. 76 (Europa Środkowa) Marcin Wereszczyński; s. 78 (skansen) graphia/Shutterstock.com, (Czeski Raj) Radosław Maciejewski/Shutterstock.com, (Mała Fatra) Jareso/Shutterstock, (Karkonosze) JanBeZiemi/Shutterstock.com, (Český Krumlov) samanthainalaohlsen/Shutterstock.com, (Zamek Orawski) Oleg Voronische/Shutterstock.com; s. 79 (mapa konturowa Ukrainy) Marcin Wereszczyński; s. 81 (protesty) Alexander Chizhenok/Shutterstock.com; s. 82 (Rosja) Marcin Wereszczyński; s. 84 (gęstość zaludnienia Rosji) Marcin Wereszczyński; s. 89 (Dušan Kuciak) Andrzej Lange/SE/East News, (Steffen Möller) Jarek Romacki/FOTONOVA, (Weronika Marczuk) Kamil Piklikiewicz/DDTVN/East News, (Ewa Farna) yakub88/Shutterstock.com; s. 91 (flagi) Olha Insight/Shutterstock.com; wkładka (przemysł Francji) EXGEO Marcin Sobiech, (energetyka w Europie) Kamila Łucjan, (rodziny języków i główne religie) Zespół Kartografii WSiP